

DATINA

Serie nouă, anul 8, nr. 96, aprilie 2022
www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

Foto: Mihaela ENACHE

- 4 *Insemnări*
De Florii - Corina POPESCU
- 5 *Eveniment cultural*
Festivalul Concurs Național de Interpretare a Cântecului Popular „Dan Moiescu” - Ana Maria ȘTEFAN
- 7 *In exclusivitate*
Dan Moiescu: câteva date și amintiri - Irina PLĂMĂDEALĂ OLVEDI
- 10 *Obiceiuri de pe la noi*
Prielnic de Prier - Adrian NICOLA
- 13 *Reconstituiri*
Actualitatea lui Teodor T. Burada (II) - Anastasia DUMITRU
- 19 *Reconstituiri*
De la „Digul olandez” la „Curentul” actual - Raluca PETRE
- 23 *Dobrogea, oameni și locuri de poveste*
În voiaj de nuntă la mare - Ovidiu DUNĂREANU
- 26 *Recenzii*
Noua carte a mării - Marina CUȘA
- 27 *Evocări*
Poetul Grigore Sălceanu: Bardul Dobrogei - Alexandru CONSTANTINESCU
- 29 *Din istoria Dobrogei*
Sabina Cantacuzino (1863 - 1944) - Gelu CULICEA
- 30 *Reportaj*
Golden Gate de România - Manuela LUNGU-MOLDOVEANU
- 33 *Aniversări*
La 109 ani de la trecerea în neființă a poetului Panait Cerna, Poezia era iubita lui - Ana-Maria ȘTEFAN
- 37 *Memoria lumii*
Divinul Dante - Margareta DONOS, Geneva
- 39 *Remember*
Adunate din presa vremii câteva crâmpeie despre sărbătoarea Sfintelor Paști la Constanța

Datina, fondată în 1991, serie nouă, Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

Director general: Ștefania-Laura ABIBULA-STROE

Redactor șef: conf. univ. dr. Aurelia LĂPUȘAN
Redactori: Ana Maria ȘTEFAN, Iulia PANĂ, Raluca PETRE,
Ovidiu DUNĂREANU, Adrian NICOLA, Margareta DONOS, Manuela LUNGU-MOLDOVEANU, Corina POPESCU

Director economic: Alina ONEL

Tehnoredactor: Traian Mircea VOINEAGU
Corector: Daniela Andra COJOCEA

Ilustrația este asigurată de cursanții cercului de fotografie
al Centrului Cultural „Teodor T. Burada”, profesor Iulia PANĂ

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, B-dul. Alex. Lăpușeanu nr. 163, fotoartagfa@yahoo.com
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța
Strada Dumbrava Roșie nr.15, Tel: 0241 619 293
E-mail: scoaladearte.constanta@yahoo.com

Când totul în jur pare atât de mohorât, pustiit de griji cotidiene, iar neliniștea s-a cuibărit în toate cotloanele sufletului fiecăruia dintre noi, din pomii înfloriți pe apucate, grăbiți de o vreme mult prea capricioasă, se scutură petale de lumină. Una câte una, deșirate pe aripile vântului. Le urmărești căderea pe pământul reavăn și doar atunci simți că mai este timp și mai este gând de pace.

Natura se desghioacă în fiecare primăvară dezvăluindu-ne adevăratele miracole ale vieții. Natura ne învață rosturile, ne arată perfecțiunea, dar ne și cheamă în mreajele copilăriei, ale speranței și iubirii.

În petale de lumină coboară pentru a învia însuși Mântuitorul nostru, și întreaga creștinătate se apleacă spre rugăciune și pocăință. Bisericele larg deschise adună copiii și bătrânii, pe oricare se hrănește din izvorul credinței să depună rugă la altar și flori la icoane.

Nu departe de noi bat clopotele unui război fratricid, fără noimă, aducător de moarte și suferință. Lângă noi și împreună cu noi jelesc mame cu prunci izgoniți din casele lor de ciuma morții. Lacrimile lor sunt lacrimile întregii omeniri care își vede visurile irosite din voia și mintea bolnavă ale unui vremelnic stăpân al răului.

Într-un șirag de tradiții și obiceiuri creștine se petrec zilele acestei luni. Sfidând nevolnicia oameniei se adună și cântă, își jelesc morții pomenindu-i după sfintele datini, în toate sâmbetele din post, își primenesc casele și își rânduiesc hainele de sărbătoare.

În vremuri de răstriaște sau de iubită pace, comunitățile dobrogene își caută liniștea sufletească pentru a primi vestea cea mare: Învierea Domnului.

În petale de lumină, în această natură dezrobită de iarnă, în această nouă speranță a renașterii, a frumosului și a păcii.

Hristos a înviat!

Anul acesta, Sărbătoarea Sfântă a Floriilor mi-a purtat pașii către Biserica mea de suflet în stațiunea mea dragă, „Carmen Sylva”, așa cum îmi place mie să o numesc.

În micul orașel de provincie care păstrează încă un aer patriarhal, la data de 14 iunie 1913, a fost întemeliată Biserica Ortodoxă cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” la inițiativa Elenei Movilă, văduva moșierului moldovean Ioan Movilă.

I-am pregătit o surpriză Părintelui meu duhovnic, Părintele paroh Florin, aducând în tolba mea și aparatul foto pentru un reportaj ilustrat întrucât Biserica a primit un sobor de 15 preoți și diaconi pentru maslul de obște.

Taina Sfântului Maslu este ungerea cu ulei sfințit însoțită de rugăciuni: „În Taina Maslului se împărtășește credinciosului bolnav în chip nevăzut harul tămăduirii sau ușurarea durerii trupesti, al întăririi sufletești și al iertării păcatelor rămase după mărturisire, prin ungerea cu untdelemn sfințit, însoțită de rugăciunile preoților” .

Este o mare bucurie și binecuvântare să pot scrie despre Părintele meu. Ca întotdeauna, m-a primit cu brațele deschise, un zâmbet larg și cu privirea sa blândă. Este un OM deosebit, cu har, care încearcă din rășputeri să unească membrii comunității, să îi sprijine pe toți cei aflați în nevoie și să adune ajutoare pentru a face tot ce se poate pentru a consolida această bisericuță.

Cu siguranță că Ioan Movilă este mândru că, în acest sfânt lăcaș, la a cărui edificare familia sa a contribuit, se desfășoară slujbe religioase cu o încărcătură spirituală deosebită.

Afară iarna se agăța în continuare cu ultimele forțe și de această zi, dar în Biserica glasurile părinților slujitori te întâmpinau cu mare căldură încât parcă aduceau deodată primăvara peste toți și toate.

Este înălțător să vezi că încă se păstrează tradiția ca toți ai casei, gătiți de sărbătoare, să vină cu gândul curat și cu inima smerită pentru a lua parte la slujbă.

Sfânta Taină a Maslului a venit să încununeze Duminica Floriilor.

„În vechime, atât în Bizanț, cât și la curțile domnești din țările române, Floriile se prăznuiau cu multă solemnitate. Domnitorul Țării Românești, însoțit de boierii săi, mergea de Florii, în duminica a șasea a postului, la biserica Curții Domnești pentru a asculta slujba religioasă, când se cânta Polieleul și erau împărțite tuturor lumânări de ceară aprinse, la fel ca la Paște.”

Oamenii obișnuiesc să aducă ramuri de salcie pentru a fi sfințite. Obiceiul amintește de ramurile de finic și de măslin pe care le purtau mulțimile când l-au întâmpinat pe Iisus Hristos la intrarea Sa în Ierusalim. Salciile sfințite împodobesc icoanele, fiind păstrate de credincioși tot anul pentru că există convingerea că acestea au puterea de a vindeca numeroase boli.

„Să ținem la legea noastră ortodoxă: ne-a fost călăuza în trecutul viforos; să ne fie razăm și în furtunile din viitor.”

Festivalul Concurs Național de Interpretare a Cântecului Popular „Dan Moiescu” și-a desemnat câștigătorii!

Ana Maria ȘTEFAN

După doi ani de pauză, datorită pandemiei, viața artistică a revenit la normal. Cea de-a XXV-a ediție a Festivalului Concurs Național de Interpretare a Cântecului Popular „Dan Moiescu”, unul dintre cele mai longevive festivaluri de folclor din țară, s-a desfășurat anul acesta în perioada 6-7 aprilie la Centrul Multifuncțional Educativ pentru Tineret „Jean Constantin”. 11 tineri interpreți din țară au participat, cu emoție, etalându-și calitățile vocale, juriul acordând următoarele premii:

- Trofeul festivalului, **Ana Dragu** - Târgu-Neamț, județul Neamț;
- Premiul I Nicole **Cristinne Dumitrașcu** - Slobozia, jud. Ialomița;
- Premiul II – **Robert Daniel Damian** – Iași, jud. Iași;
- Premiul III – **Bianca Ștefania Luzinschi** – Cumpăna, jud. Constanța;
- Mențiuni: Mențiunea I – **Iuliana Elena Călin** – Pitești, jud. Argeș;
- Mențiunea II – **Geanina David** – Giuvărăști, jud. Olt;
- Mențiunea III - **Ștefania Raluca Ciupală** – Breaza, jud. Prahova.

Concursul a fost deschis de cursanții clasei de canto muzică populară din cadrul Centrului Cultural Județean Constanța “Teodor T. Burada”, sub îndrumarea profesor Elena Plătică. Acompaniamentul muzical a fost asigurat de orchestra Ansamblului Folcloric Profesionist „Brăulețul”, condusă de dirijor Cristian Obrejan, iar grupul de dansatori al Ansamblului, condus de coregraf Ștefan Coman, a prezentat publicului suite de dansuri reprezentative pentru diferite zone etnofolclorice ale țării.

Juriul a fost format din dr. Maria Magiru, director general al Muzeului de Artă Populară Constanța, Veta Biriș, interpret de muzică populară, Teodor Florentin Isaru, redactor documentarist SRR, realizator de emisiuni și concerte folclorice, regizor muzical la Casa de discuri “Electrecord”, profesor Doina Voivozeanu, director general al Centrului Cultural Județean Constanța “Teodor T. Burada”, și soprana Nicoleta Ardelean, profesor universitar dr.habil. la Facultatea de Arte, Universitatea „Ovidius” Constanța, Președintele juriului.

În cele două seri de festival au susținut recitaluri: Veta Biriș, Zorina Bălan, Angelica

Flutur, Nicolae Datcu, Constantin Lătărețu și Andrei Girel. Evenimentul a fost prezentat de actrița Mirela Pană.

Cele două seri ale Festivalului a reunit un public numeros, printre spectatori aflându-se și nepoata celui care a fost Dan Moisescu.

Amintim că inițiativa înființării unui festival dedicat lui Dan Moisescu, îi aparține maestrului coregraf Ion Cristian, care a organizat edițiile din 1996, 1997, 1998, la Topalu, doar din motive financiare și nu pentru că Dan Moisescu s-ar fi născut acolo.

Dan Moisescu a venit pe lume la 14 iulie 1909, în județul Buzău, fiind primul copil al institutorului și preotului Leonida Moisescu și al Mariei, învățătoare. A ajuns în Dobrogea, după ce a copilărit pe dealurile Nenciuleștilor, un sat ce aparține de comuna Merei, județul Buzău, și după ce, o vreme a trăit în județul Ialomița, în satul Găița, de pe lângă Făcăeni. Din aceste sate și nu numai, a cules cântece, jocuri, colinde, adevărate comori ale muzicii populare românești pe care le-a făcut cunoscute prin sute de spectacole, în peste 50 de ani de activitate artistică.

A fost solist de muzică populară și dirijor al Orchestrelor „Brăulețul” din Constanța și „Miorița” din Brașov. Face nenumărate turnee prin țară cu care ocazie cunoaște oameni, sate și obiceiuri, trece și peste hotare dând spectacole în Grecia, Italia, Bulgaria. Parte din culegerile de cântece și dansuri efectuate în Ardeal și Dobrogea au fost prelucrate pentru orchestră populară și înregistrate la Radio cu orchestrele dirijate de compozitor: „Miorița” și „Brăulețul”.

A fost profesor la Școala populară de artă din Constanța și președintele Asociației folcloriștilor constănțeni.

Despre personalitatea lui Dan Moisescu, puteți citi în cartea: „Dan Moisescu-un reper în folcloristica românească”, autori Aurelia Lăpușan și Cristian Obrejan. Cartea a apărut în anul 2019 și s-a născut la inițiativa doamnei Doina Voivozeanu, directorul Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor Burada”, din dorința de a se recupera măturii din valorosul patrimoniu folcloric al Dobrogei.

Dan Moisescu – câteva date și amintiri

Irina PLĂMĂDEALĂ OLVEDI

Dan Moisescu este bunicul meu, din partea mamei. Noi, cei patru nepoți, îi spuneam Tătăițu.

Dan Moisescu s-a născut la 14 iunie 1909, la Odobești. Părinții săi erau Leonida Moisescu Villea, preot, învățător, din Nenciulești, Buzău, și Maria Popescu, învățătoare, din Odobești, care era înrudită cu ilustrul pictor român, Ștefan Popescu.

Unul din străbunii lui Dan Moisescu se trăgea din ardeleni, de la Gherla Cluj, care au coborât să vândă păcură și să facă sobe. Iarna i-a prins la Nenciulești, Buzău, unde s-au stabilit și n-au mai părăsit acele locuri. Urmașii lor au fost institutori la Nenciulești, Buzău. Ei au avut mai mulți copii, printre care și tatăl rapsodului Dan Moisescu.

Copilăria și-o petrece la Nenciulești, iar de la tatăl său primește primele îndrumări muzicale, îndrăgind cu deosebire muzica populară, pe care o cunoaște din contactul cu lăutarii localnici. Din copilărie, Dan Moisescu învață vioara, fiind înzestrat cu auz absolut și talent muzical.

Primele clase le învață la Mizil, Buzău, iar mai târziu se înscrie la Seminarul de la Craiova și București. Studiile teologice le termină la Institutul din Chișinău, unde și-a susținut lucrarea

de licență cu profesorul Constantin Tomescu.

După Nenciulești, adolescența și tinerețea și-a petrecut-o la Carvăn, în Dobrogea, unde tatăl său era preot. Părintele Leonida Moisescu Villea a sădit în sufletele copiilor săi, Dan, Alexandru și Dorin, dragostea pentru frumos, spre poezie și muzică.

Mai târziu, la seminarul teologic, a deprins muzica religioasă de nuanță bizantină, ceea ce l-a ajutat apoi să interpreteze în stil propriu muzica lui Anton Pann. După terminarea seminarului se înscrie și urmează Facultatea de Teologie din Chișinău, pe care a absolvit-o cu calificativul "Magna cum laudae".

În septembrie 1933, s-a căsătorit, în localitatea Făcăeni-Găița, Ialomița, cu Maria Oancea, învățătoare, originară din orașul Fetești. Au avut trei copii: Lucia, Glafira și Dorin.

La 25 decembrie 1933, a fost hirotonisit și a funcționat ca paroh la biserica din Făcăeni-Găița. A păstorit această comună pînă în anul 1946.

În timpul prigoanei comuniste, a fost nevoit să plece din Făcăeni, Ialomița, unde era preot, stabilindu-se în București.

În anul 1950, a reluat și urmat cursurile

septembrie 1933. Dan Moisescu, mire

1934. Tatăl, Leonida Moisescu Villea

Dan Moisescu

Conservatorului din București, specialitatea pedagogie și dirijat.

A fost coleg cu Vasile Veselovschi, iar între ei s-a legat o strânsă prietenie, care a durat toată viața.

În timpul studenției sale la Conservator, a avut de înfruntat mari greutăți materiale și, apelând la Patriarhul Iustinian Marina, acesta i-a oferit posibilitatea să slujească la Biserica Stavropoleos, din București, situată în spatele Poștei, actualul Muzeu de Istorie, lângă "Carul cu Bere". Biserica Stavropoleos era cunoscută nu numai prin preoții care slujeau, dar și prin arhitectura deosebit de frumoasă pe care această biserică încă o are.

După absolvirea Conservatorului, a intrat în corul Filarmonicii "George Enescu", ca tenor, unde a funcționat 10 ani, cântând în cele mai importante dintre reprezentațiile date. În corul Filarmonicii a interpretat, ca solist, bucăți muzicale de largă popularitate, arii din opere, romane, cântonete.

Mai târziu, a funcționat, ca solist, în orchestra "Barbu Lăutaru", aflându-se printre cei care au reactualizat pe plan concertistic repertoriul folcloriștilor români înaintași și, în special, cântecele de lume ale lui Anton Pann.

În perioada următoare a fost solist permanent al orchestrei de muzică populară Flacăra, din Ploiești, unde, în afara activității concertistice, Dan Moisescu își îmbogățește în permanență repertoriul, culegând și prelucrând melodii din țară.

A contribuit substanțial, ca membru fondator, la înființarea orchestrei "Brăulețul", din Constanța, fiind dirijor și solist al acesteia.

Totodată a fost dirijor și solist al Filarmonicii "Gheorghe Dima", din Brașov, astfel că și-a făcut cunoscut glasul și în Transilvania.

Cu orchestrele din Constanța și Brașov a făcut numeroase turnee în țară și străinătate.

Dragostea pentru plaiul dobrogean l-a făcut să revină în Constanța, la orchestra "Brăulețul", unde a concertat și a interpretat vocal cele mai cunoscute dintre cântecele sale. În anii '60-'70, turiștii, aflați pe litoral, l-au îndrăgit și admirat ca interpret, prezent atât pe scena Teatrului Muzical din Constanța, cât și în multe localuri cunoscute, de pe întregul litoral românesc.

*

În Constanța, bunicii mei au locuit într-un apartament dintr-un bloc aflat pe bulevardul Ferdinand, fost Republicii, până în anul 1975.

În ciuda faptului că, la începutul perioadei comuniste, nu le-a fost permis accesul în facultăți, fiind copii de preot, toți cei trei copii ai lor, Lucia, Glafira și Dorin, au avut stăruință la

1966. Dan Moisescu în familie

1969. Dan Moisescu la Constanța

1983. Dan Moisescu cu nepoatele

învățătură și au reușit până la urmă să continue studiile universitare, ei fiind stabiliți în București.

Mama mea, Glafira, fiica mijlocie a lui Dan Moiescu, m-a încredințat bunicilor și m-a trimis la Constanța, imediat ce am venit pe lume. Apoi, cam la 4 ani distanță, au preluat-o și pe sora mea mai mică.

Familia se reunea vara, la Constanța, căci unde era mai frumos să petreci vacanța de vară, decât la mare...

Bunicul meu, Tătăițu, căci așa îi spuneam noi, nepoții, era bucuria și veselia noastră, iar noi eram sufletul lui. Am multe amintiri frumoase și intense despre copilăria petrecută la Constanța alături de ei. Indiferent de anotimp, mergeam cu el la malul mării și ne plimbam. Mereu vesel și zâmbitor, se saluta cu toată lumea pe stradă, rămânea de vorbă cu cei cunoscuți, astfel că, un drum la piață întotdeauna dura mai mult decât s-ar fi așteptat bunica, Măița, care la întorcerea acasă ne apostrofa cu blândețe pentru întârziere. Dar Tătăițu era pregătit cu câte o glumă, și dacă tot veneam de la piață și cu câte un buchețel de flori.

Aveam mereu musafiri în casă și erau tratați obligatoriu, cu dulceață făcută de Măița și cu cafea. Copil curios și pofticios, am primit încuviințarea să intru și eu cu un biscuit în ceșcuța de cafea a lui Tătăițu. Indiferent ce năzbâtii făceam, Tătăițu nu s-a supărat niciodată pe noi și nu ne-a certat, întotdeauna ne-a explicat cu blândețe și răbdare ceea ce era de spus.

Îi plăcea să facă poze și avea cel puțin 2 aparate de fotografiat, iar pentru mai multă lumină, își confecționase singur o lampă cu un bec foarte puternic. Pentru că dorea să iasă cât mai bine, toată "regia" organizării unei poze, dura ceva, iar noi, cei mici, cam "fremătam", nu prea aveam răbdare, iar cei mari începeau cu glumele, dar Tătăițu le ținea isonul, de aici începeau râsetele și distracția.

După ieșirea la pensie, s-au mutat în București, într-o garsonieră, buncii fiind oameni modești, echilibrați și cu simțul măsurii. Tătăițu a dorit să fie lângă familie, să își dedice majoritatea timpului nepoților, mai ales că eu intram în clasa I, în acel an. În apropiere, în același cartier, au locuit și longevivele lui mătuși, surorile tatălui său, și a vrut să fie și alături de ele, pentru a le fi de ajutor.

Deși aveam școala la capătul blocului, în primii doi ani, Tătăițu ne însoțea zilnic la școală, apoi ne-a supravegheat, ne-a îndrumat și a făcut lecțiile împreună cu mine și cu sora mea, Alina. Ne asista la lecțiile de pian, pe care le-am luat și

eu și sora mea, cu diferiți profesori, asigurându-se că studiem suficient și repetăm partiturile atât cât trebuia.

În anii de după pensionare a activat și a apărut în câteva emisiuni de televiziune, la invitația doamnei Marioara Murărescu.

Multe din piesele muzicale pe care le interpreta erau aranjate la vioară sau la pianul de acasă.

În îndelungatele discuții, Tătăițu ne povestea despre turneele sale în țară și străinătate, despre faptul că a devenit cunoscut și pe alte meleaguri unde viața l-a purtat. Toate întâmplările erau povestite cu mult haz.

Moartea soției sale, în septembrie 1988, i-a lăsat o rană de nevindecă, la care s-a adăugat plecarea fiului său Dorin, cu nepoții, în Canada.

Treptat, starea de sănătate a lui Dan Moiescu s-a înrăutățit, iar ultimii ani și i-a petrecut alături de fiicele sale, Glafira și Lucia, și de nepoatele sale, Irina și Alina.

Dan Moiescu s-a stins din viață la 11 ianuarie 1992 și este înmormântat la Cimitirul Bellu, din București.

Scriind aceste rânduri, amintirile mă fac să văd, cu ochii minții, filmul copilăriei mele, în care Tătăițu a fost în rol principal vreme de 24 de ani, alături de mine, cea dintâi nepoată, probabil, cea mai favorizată și, deocamdată, singura care se mai află în acest spațiu românesc. Atât sora mea, cât și ceilalți doi nepoți, verii mei, se află de foarte mulți ani în Canada, alături de familiile lor.

Aflând întâmplător pe Internet despre acest Festival "Dan Moiescu", ajuns la ediția XXV, cu câteva zile înainte de desfășurare, bucuria mea a fost nespus de mare, iar decizia de a fi în sală, printre spectatori, a fost luată imediat.

„O bucăică din Dan Moiescu”, așa cum inspirat de frumos a zis prezentatoarea, doamna Mirela Pană, a vibrat și s-a bucurat enorm în timpul acestui spectacol.

Bunicul meu, Dan Moiescu, asta și-a dorit întotdeauna, să fie descoperite lucrurile frumoase, identitățile, tradițiile, să fie păstrate și duse mai departe, să existe continuitate, pentru că doar lucrurile bune și frumoase educă, fiind "lumini în întuneric" și acestea ne fac să mergem înainte.

Din partea mea, transmit cele mai adânci mulțumiri, aprecieri și recunoștință organizatorilor, participanților, orchestrei "Brăulețul", tinerilor interpreți, artiștilor profesioniști, cântăreți și dansatori, tuturor celor care, cu multă dedicație, talent și muncă, au reușit să organizeze Festivalul "Dan Moiescu".

Bun găsit dumneavoastră, cinstiți gospodari!

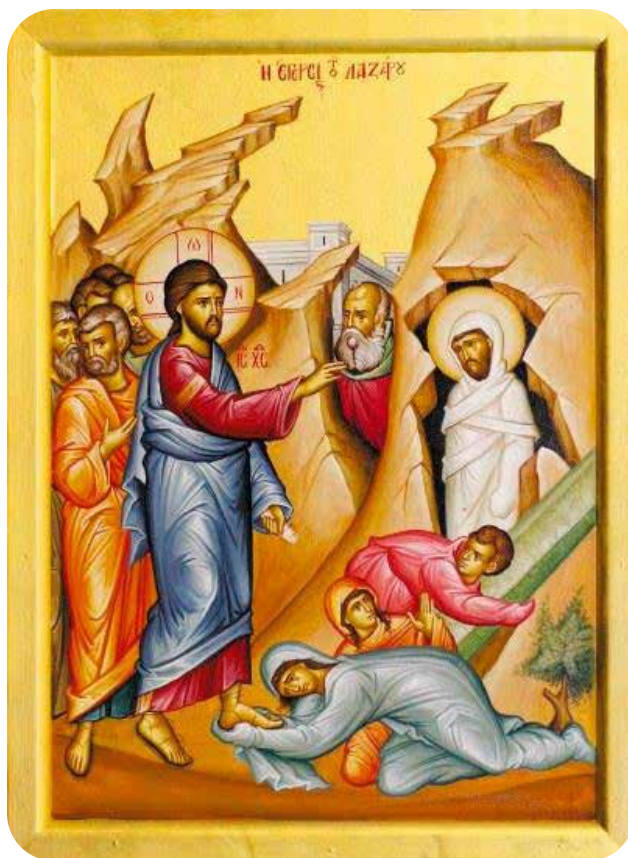
Luna aceasta din an numită Prier, este ca o haltă a timpului în care omul își trage sufletul după greutățile iernii și privește cu nădejde și îndrăzneală dincolo de zidurile lui „azi”, către ce urmează a veni. Halta aceasta venită ca cea de după ce-ai trecut dealul, se asemuiește cu un sătean obosit de străbătut zăpezile și gerurile vremurilor reci, care se oprește să-și lege nojițele umede ale opincilor, iar după ce știe că acestea nu i se vor mai deznoda și nu se vor mai înmuia în moina vremii, ridică zâmbind căciula, își șterge cu dosul palmei nădușeala de pe frunte și rostește soarelui ce-i zâmbește mieros dintr-un colț de cer, după ce-i face șăgalnic cu ochiul: „Na, că trecurăm și hopul asta!”.

Știm noi din bătrâni că Prier înseamnă prielnic, adică de folos, propice, priincios, venit fix când trebuie, iar oamenii din vechime nu s-au înșelat când i-au zis așa. Căci dacă vremea rea își mai arată colții încă, prin părțile noastre de lume viața din afara casei și a gospodăriei prinde aripi. Omul iese curajos la câmp, în vie și în livadă. Sar fluierile din șerpăre și în sunete domoale de doine se pornește anul pastoral. Stăpânii de oi și vaci, împreună cu bacii și ciobanii lor, leagă înțelegerile și hotărăsc trecerea turmelor din sat și câmpuri sus, spre dealuri și până în vârf de munte. Până spre cap de iarnă, pe la Sfântul Dumitru, fluierile și cavalele ce însoțesc șerpuirea turmelor pe cele mai abrupte petice de verdeață, însoțite de sunet de talangă și acioaie, nu se vor mai auzi pe ulițele satului.

Pescarul cel grijuliu, nu undițarul de ocazie, amator din plictis, acela care trăiește împreună cu ai săi din meseria asta, își unge lotca cu catran, înnoadă firele rupte ale năvoadelor, dar și firele amintirilor și ale poveștilor cu somni cât monștrii și balaurii din bălțile de când gogoloiul pe care viețuim era mai mult apă decât pământ, cu somni puturoși uitați pe fund de mâl de lenea lor până trebuie să-i scoți de-acolo cu toți scripeții și puterile bărbaților din satul tău. Altfel decât cu vorbe meșteșugite și votcă nu ai cum să-ți faci tu, atamanul, echipă strașnică cu care să muncești până ce apa se va închega pe baltă în prima pojghiță de gheață și stuful de pe acoperișul cherhanalei se va acoperi cu stratul alb și pufos al

Învierea lui Lazarus, frescă din basilica de la Ravenna - Italia

Învierea lui Lazarus, icoană bizantină

primei zăpezi. Timp nu este de trecut, acum este poate cel mai prielnic pentru vânzarea peștelui, când postul a strâns burta de spate credincioșilor și numai un borș pescăresc și o saramură cu mămliguță, în zile cu dezlegare, le-ar putea dezlipi una de cealaltă.

Nici albinarul, prisăcarul, apicultorul, prietenul și stăpânul celor mai vrednice și așezate ființe ale pământului, albinele, atât de bine știute și simțite, dar încă prea puțin cunoscute omului, nu stă degeaba. El a tras obloanele, cum se spune, dând stupul soarelui pentru a vedea ce mai este prin el, dacă toate viețuitoarele familiei ce a trecut iarna acolo sunt bine – altfel, familia trebuie completată – și matca a fost în stare să țină căldura de care au nevoie puii, dacă au ce mânca sau roiul trebuie ajutat cu hrană din afară până ce se vor învrednici a se porni la cules. Dacă totul este bine, prietenul albinelor le ispitește să iasă afară, să vadă cu simțirile lor cât le este de cald sau de frig, câtă lumină și câtă viață au prins florile din jur. Ia o ramă, sparge „căpăceala” pe care chiar ele și-au făcut-o și le-o pune alături de stup. Ele îi simt aroma și ies sfioase, ca niște copii abia sculați după o iarnă de boală, pentru a se împrieteni cu tot ce le e în jur.

Prin asta, prisăcarul dă minunatelor vietăți pornirea, precum avântul ce se dă bărcii pe apă înainte de a se pune rama la lucru, umărul de ajutor care să le pornească acestora motoarele ce vor face polenizarea și vor da oamenilor bucuriile gustului de la înflorirea pădăriei și până la uscarea ciulinului.

În sat este o vorbă, că în vremea lui Prier prisăcarul îl întreabă pe plugar încotro s-a pornit

dis-de dimineață, pregătit pentru o zi lungă de muncă. „Cum unde? Este vremea de arat și de semănat. La arat și semănat merg și eu, în rând cu oamenii. Dar tu?” Mândru de stupina lui, prisăcarul îi răspunde.: „Tu abia semeni, iar la mine a sosit vremea de cules.” Gluma nu-i cu supărare, căci culesul acesta de pe locul altuia este singurul care nu se cheamă „hoție” și care îl loc să-l lipsească pe plugar din ce-i al lui, îi ajută plantele, purtând polenul de colo-colo, cum a lăsat natura de când este lumea lume și ceea ce se semănă e musai să devină rod.

Pentru oamenii credincioși este vremea de postit, adică de nepoftit la cele bune, e rost de aruncat a tot ce-i rău, neprietenos și nefolositor în viața și în curtea omului, de curățire sufletească și trupească a tot ce are suflet și trup. Oamenii nu uită că în Prier vin sărbătorile cele trecute sau netrecute în calendar.

Știu că Sfântul Mare Mucenic Gheorghe are să sosească într-o noapte la poartă de om gospodar și se va opri în dreptul ei să binecuvânteze locul doar dacă bidiviul său năzdrăvan, biruitor în lupta cu balaurul, cu răul, va găsi la stâlpul porții o brazdă de iarbă verde sau câteva nuielușe de salcie tânără, înverzită, sfințită, din care să-și potolească foamea.

Din vremuri de mult trecute cei credincioși nu uită că „vin Floriile cu soare” nu doar pentru a-i anunța Intrarea în Biserică și sacrificiul Domnului pentru binele omului, dar și învierea naturii, sărbătorită de mii de ani pe aceste meleaguri chiar în acea zi numită așa, cum spune cântecul, Florii.

Aici, în ținutul dintre Dunăre și mare, în sâmbăta dinaintea Floriilor, numită și Sâmbăta lui Lazăr, femeile plâng soarta unui bărbat găsit mort în pădure. Tânărul a plecat în desigurul codrului pentru a duce hrană animalelor flămânzite de iarnă, așa cum despre prisăcar spuneam că pleacă între stupii lui să dea hrană albinelor sale. Obiceiul acesta al plângerii după ce a fost este numit Lăzărelul. Lazăr, om al pădurii, este jelit de femeile satelor pentru jertfa sa, aceea de a-și pune viața în primejdie de dragul animalelor lui dragi. Iată însă că pădurea se leapădă și ea de ce-i vechi și nefolositor, una dintre crengile ei uscate venind asupra celui sosit să ajute, luându-i viața.

Îi ia însă doar trupul din această lume, căci viața din el nu se termină aici. Din lacrimile vărsate de mama sa și fecioarele satului, pe mormântul lui va răsări un alt copac, unul verde, mare, rotat, care va lua locul celui uscat, în această rotire neîntreruptă, ca într-un joc al vieții și al morții, în tot ce ne înconjoară.

În alte părți ale țării, se spune că tânărul Lazăr ar fi murit de poftă. De pofta plăcintelor, pe care mama sa credincioasă, țiitoare de post, nu ar fi vrut să i le facă în sâmbăta aceea. De atunci este mare blestem asupra gospodinelor, anume că dacă nu vor face și nu vor împărți plăcinte în Sâmbăta lui Lazăr, rău va fi pentru ele și de oamenii din casa lor. Mie asta mi se pare mai mult ca un fapt născocit tocmai pentru ca omul flămânzit de post să capete ceva bun înainte de primirea dezlegării ca omul să se hrănească cu tot ce dorește.

Multe alte obiceiuri găzduiește luna lui Prier, mai puțin răspândite, dar unele se și țin și acum prin satele românilor. Femeile se feresc de Joimărița, care este ceva mai presus de ființele pământului, un fel de Mumă a Pădurii sau Baba Cloanța păstrată, pare-se, de pe vremea dacilor, statornicită și în basmele noastre. Unii spun că ar fi babă, dar alții cred că Joimărița este o femeie frumoasă și rea, care veghează asupra tinerei legilor străvechi, nescrise, ale satelor. Se spune că are puteri nebănuite, pedepsind fetele și femeile care nu au terminat de dereticat prin

gospodărie până în Joia Mare, când alte treburi au de făcut, cum ar fi vopsitul ouălor pentru Învierea Domnului. Ziua lui Antipa este cea hărăzită din vremuri străvechi pentru a te păzi de groaznicele dureri de dinți și de măsele, așa că în ziua aceasta nu trebuie să lucrezi, să stai cu mâna la falcă și să te gândești cam cum ar fi să te trăsnească o durere groaznică taman înaintea mesei de Paști. În ziua a 25-a a lui Prier este bine să nu legi boii, vacile, bivolițele, vitele din curte, trebuie să le lași să pască slobode, neîngrădite și nelegate, fiindcă este sărbătoarea lor, numită Marcul Boilor, ziua când acestea, dacă nu sunt libere, se vor stârpi de lapte și vor lepăda vițelul. Este și o zi în care se joacă Moroiul, sunt și altele în care se fac cele 12 noduri pe care femeile tinere și fetele să le poarte la gât sau la mână, dar și altele pe care țaranul și le mai amintește decât prin colțuri îndepărtate de țară.

Se spune că trebuie să te ferești de dinții și ghearele rele și ascunse ale lui Prier, de chipul lui amăgitor, căci îți scoate dintr-un buzunar soarele și căldura, iar din altul te atinge cu frigul și brumele. Se spune să nu te repezi la dezvelire, nici pomul la înflorire, că e rost de amăgire. Zic eu să nu uităm a vedea mereu partea plină a paharului și să ne bucurăm de cele prielnice ale lui Prier, de soarele de afară, de lumina din casă și de bucatele de pe masă. Învierea Domnului Isus Hristos să vă fie cu folos!

*Al dumneavoastră, cu smerenie,
Adrian.*

Colindele care conțin motivul „Ierului” și nu al florilor dalbe se aseamănă mai mult cu un cântec bătrânesc în care eroul este Făt-Frumos care parcurge drumul inițiativ al vânătorii. La fel ca în basme sau balade, el își alege cel mai bun și mai blajin murg, își ia arcul, caii, își face cruce și pornește la drum. Flăcăul o întâlnește pe sora soarelui și o aduce acasă. Un alt text este dedicat fetei mari și frumoase care se va mărita „c’ășa-i lege din bătrâni,/ din bătrâni din oameni buni.” Majoritatea colindelor au tema vânătorii rituale a cerbului. Cel mai voinic cerb, care stătea sub un brad, se lăuda că pe el nu îl va omorî nimeni, însă domnul bun, „Vasile jupân”, reușește să-l omoare pe cerb, iar din carnea lui se vor ospăta nuntașii. Brazilii, arborii cu frunze veșnic verzi, erau caracteristică a înălțimilor sfinte și erau centre reale ale religiei populare. Motivul bradului este omniprezent în credințele populare, în balada Miorița, brazilii și pălășii erau nuntașii. Bradul, purtat la naștere, la nuntă și la înmormântare, este o axă a lumii. Lângă arborele sacru se înălța un altar unde se ofereau jertfe, pomul făcând legătura dintre lumi. Cerbul are aceleași conotații. Nu numai în mitologia românească, dar și în alte mitologii, acest simbol face legătura dintre lumi. Ceremonialul Crăciunului a preluat acest motiv al bradului mai târziu. Primele mărturii despre ritualul bradului de Crăciun datează din secolul al XVI-lea și se întâlnesc în Alsacia. Un document din anul 1419 aparținând arhivelor municipale din Freiburg (Germania) confirmă acest obicei. Încă din Evul Mediu se atârnavă în locuințele alsaciene ramuri de brad. Mai era și obiceiul de a așeza în piața din fața bisericilor un brad împodobit cu mere roșii care comemorau, se spunea, izgonirea lui Adam și a Evei. Odată în plus alegoria biblică pătrunde într-un ritual

de origine păgână și nu trebuie să ne mire: copacul feeric devine astfel copacul Paradisului pământean. Acest copac cu frunze necăzătoare devine un simbol al nemuririi și al veșniciei asociate cu nașterea Mântuitorului. Aducerea bradului în fața caselor era asociată cu ritualurile din ziua de 1 mai care constau în plantarea de copaci în fața caselor, la români mai este numită sărbătoarea Armindenului. De Arminden se sărbătorea zeul vegetației, protectorul semănăturilor, care a preluat numele și data de celebrare ale Sfântului creștin Ieremia (1 mai) din Calendarul creștin, sinonim cu Sângiorz, Maiagă, cu Pomul de Mai. De 1 mai se împodobeau cu ramuri verzi stâlpii porților și ai caselor pentru protecția oamenilor și animalelor de forța distrugătoare a spiritelor malefice. Obiceiul prinderii ramurii verzi sau implantării Armindenului a fost amalgamat cu tradiția inspirată de episodul omorârii copiilor la ordinul lui Irod din Noul Testament. „Călăii, după ce ar fi tăiat o zi întreagă capetele copiilor, mergând din casă în casă, ar fi pus semn o ramură verde la poarta locuinței unde au ajuns și de unde urma să înceapă a doua zi măcelul. Dar, în timpul nopții, oamenii au pus ramuri verzi la toate porțile, înșelând pe Irod și salvând pe

adevărurile dragostei. Și într-un caz și în celălalt, cerbul și-a jucat rolul său de animal psihopomp; el a îndrumat un personaj omenesc spre ultimul adevăr.² În colindul românesc, cerbul prefigurează jertfa lui Hristos pentru nuntirea noastră cu veșnicia: moartea ritualică și învierea, anticipând sfânta euharistie.

Un alt cântec ritualic ne spune că jertfa trebuia să aibă loc nu lângă un brad, ci pe malul apei, la „lacul alb/ cel la apă dalb”, „la lacul roș/ roș poroș”, dar pentru că astfel de ape nu s-au găsit, este sacrificată ciuta albă pentru a înroși apa

pruncului isus.”¹ Cultul pentru copaci era răspândit în Occident înainte de sosirea creștinismului. În mitologia românească motivul bradului este corelat cu cel al cerbului, ambele simboluri fiind țesute sau cusute pe obiectele populare, ștergare, covoare, ii etc., dovezi că aceste motive sunt moștenite din timpuri ancestrale.

Philippe Walter susține că cerbul, pe care-l găsim asociat cu Sfântul Hubert, este sărbătorit chiar pe 3 noiembrie. Hubert era atât de pasionat de vânătoare încât chiar și în Vinerea Sfântă (în care se comemorează patimile lui Hristos și moartea sa pe cruce) se dedica activității sale favorite prin pădurile din Ardeni. În acea zi, un cerb mare pe care îl urmărea i-a apărut dinainte ca să-i arate lui Hubert sacrilegiul pe care avea să-l comită. El purta între coarne icoana lui Hristos crucificat și această inscripție: „Până când această pasiune zadarnică te va face să uiți de mântuirea sufletului tău?” În aceeași clipă, o voce din cer a strigat: „Gândește-te la mântuirea ta! Renunță la viața mondenă”. Legenda Sfântului Hubert se prezintă, de fapt, ca transcrierea creștină a unui fapt atestat de mai multe ori în literatura medievală de origine celtică. E vorba de întâlnirea unui om cu un animal-zână (o căprioară albă, un cerb alb etc.), care nu-i altceva decât metamorfoza animală a unei creaturi din Lumea de Apoi, altfel spus, o zână. Regăsim, într-adevăr, legătura divină cu animalele deja menționate pentru Sfântul Martin. În legenda creștină a Sfântului Hubert, cerbul-zână devine o metamorfozare a lui Hristos. Păstrându-și harul cuvântului, el poale influența destinul celui pe care-l întâlnește: convertind păcătosul la adevărata credință sau dezvăluind tânărului

lacului, făcându-se un transfer de virtuți magice prin jertfa întemeietoare. „Dar lac roș nu s'a aflat/ Și nici încă s'a mai dat./ Noi că l'om face/ Și'l vom prea face,/ Cu sânge de ciută,/ De ciută cornută,/ De ciută meoară,/ La păr gălbioară,/ La bot brezișoară./ Și 'ncă ne-a goni,/ Și ne-a osteni,/ Pân la pod de os,/ Mândru și frumos./ Pod de os nu s'a aflat/ Și nici încă s'a mai dat./ Dar noi l'om face,/ Și l'om prea face,/ Tot cu os de ciută,/ Ce la glas e mută,/ De ciută mioară,/ La păr gălbioară,/ La bot brezișoară./ Toate ciutele-or peri,/ Și ele s'or prăpădi;/ Numai eu am să scap./ Pe margini de lac./ De cal ne călcată,/ De bici ne-urzată./ De ogari ne-pișcată/ De șoimi ne zgâriată./ Iar- cel făt-frumos,/ Fie sănătos,/ Cam în vestea lui Hristos!”³ Lacul alb și lacul roș, prin aceste două culori, anticipează mărtisorul ritualic prin care va renaște natura, iar podul de os este simbolul jertfelnic al trecerii din moarte spre viața veșnică, adusă în dar de Hristos. În mitologiile creștine se crede că unele elemente acvatice, faunistice sau florale au virtuți magice, apele, la fel ca mărtisorul, pot vindeca bolile.

După cum aflăm din studiul lui Philippe Walter, cerbul a servit ca mediator între lumea pământeană și lumea cealaltă, rolul pe care cerbul îl are și în mentalitatea poporului nostru. Cerbul este purtătorul nestematelor, al simbolului înțelepciunii, al inițierii. Legenda lui Finn, eroul irlandez cu nume de cerb, se regăsește, în mod direct asociată cu ritualurile vânătorii magice. Într-o zi, în pădure, el întâlnește o căprioară care se refugiază lângă el. Finn o duce în fortăreața lui

1. Dicționar de mitologie română, p. 25.

2. Philippe Walter, Mitologie creștină, sărbători, ritualuri și mituri din Evul Mediu, traducere de Rodica Dumitrescu și Raluca Tulbure, Editura Artemis, 2005, p. 55.

3. T. Burada, op. cit., p. 100-101.

și ea se transformă într-o tânără fată. Îi mărturisește că a fost victima blestemului aruncat asupra ei de un druid negru. Finn o ia de soție, dar druidul cel negru reușește s-o fure de sub paza Finn și s-o transforme, din nou, în căprioară. Într-o zi, Finn întâlnește la vânatoare un tânăr care îi mărturisește că a fost crescut de căprioară. Finn își recunoaște propriul fiu și-i dă numele de Ossian („cerbul”). Atât în legenda lui Finn, cât și în cea a Sfântului Hubert, căprioara-zână vine din Lumea de Apoi; ea fiind ecoul divinității promise unei existențe efemere printre muritori; fără îndoială că trecerea ei printre oameni nu corespunde datelor rituale în care se sărbătoresc cerbul și Sfântul Hubert. „Marile date ale calendarului mitic permit schimburi intense cu Lumea de Apoi. Astfel, marile date ale calendarului mitologic (și mai ales cea dedicată lui Samhain) aduc emergența magicului în universul cotidian. Dacă azi se mai asociază în mod vulgar sărbătoarea Tuturor Sfinților ideii de cimitir și comemorare a morților, acest fapt e posibil pentru că într-o întunecată amintire mitică, 1 noiembrie rămâne legat de circulația sufletelor și strigoilor între cele două lumi. Este momentul în care putem vedea în Bretania „carul mortuar”. Acest car va reapărea cu ocazia celui de al doilea mare carnaval anual: Crăciunul. Oare petrecerea Crăciunului nu comemorează apariția unui strigoi pe care folclorul nostru îl numește „Moș Crăciun” și care zboară prin văzduh cu o sanie trasă de reni?” se întreabă autorul Mitologiei creștine.⁴

Nu doar motivul cerbului este folosit pentru a anticipa jertfa rituală, ci și motivul vânătorii leului. De altfel, în credințele poporului nostru, leul este personificarea animalului care a trăit în spațiul balcanic până la mijlocul mileniului întâi, păstrat de memoria socială și de toponimia românească, în descântece și vrăji, în colindele vechi, precreștine. Ion Ghinoiu identifică o colindă românească în care această fiară se înfruntă cu voinicul în luptă dreaptă: „- Scoală Leu, /Măi, câine rău,/În luptă să ne luptăm/ Și-n săbii să ne tăiem!/ - Ba în luptă că-i mai dreaptă/ Și-i de Dumnezeu lăsată!” (Colinda leului, Tohanu, jud. Brașov).⁵ O colindă similară culege și Teodor Burada, în care flăcăul reușește să prindă leul

Foto: Cătălina SÎRBU

fără luptă, fugărindu-l și obosindu-l, eroul nu se îndură să-l omoare, ci îl aduce acasă legat: „Că-ți aduc leul legat/ Viușor nevătămat;/ Toată lumea- 'l auzea/ În cale i se pornea,/ Și din gură îl fericea./ De pe cal se coborea,/ Calul său că mi'l primbla/ Până ce se răcorea,/ Apoi în grajd îl băga,/ Și la iesle mi'l legă;/ Fin cu flori îi revarsă,/ Fin cu flori/ Din serbători./ Rămâi dară sănătos,/ Ca un trandafir frumos!”⁶ Prinderea leului este o probă inițiativă a bărbăției în urma căreia comunitatea îl recunoaște pe flăcău ca apt pentru trecerea în altă etapă a vieții, lumea îl „fericea”, iar calul zeu îl plimba.

Cea mai frumoasă colindă din monografia lui Teodor T. Burada este cântecul ceremonial care se aseamănă cu basmele esoterice. Florile dalbe devin mere de aur, virtuțile însă sunt furate de un „duf de mare neagră”: „Crescutu-me-au,/ Florile dalbe!/ Născutu-me-au,/ Fir de măr avel,/ Mândru și frumușel;/ Face merele/ 'N toate verile/ Frumoase/ Arătoase./ Ce folos că le face,/ Dacă nu se coace;/ Duf de mare neagră/ Când vine'n desară/ Din vânt/ Pe pământ,/ Sare'n merișor/ Mâncă binișor./ — Nu mânca,/ Nu le strica,/ Frunza nu o dărăpăna;/ Prinsă măru-a se vaită/ Cu glas mare a striga:/ Cine'n lume s'a află/ Duf de mare-a săgeta?” Cel care pleacă să-l prindă pe răufăcător este Niță. Ca un protagonist al basmelor, el își ia arcul magic și apucă drumul spre mare. Toată ziua stă de pază. „Zi de vară/ până'n sară”, iar noaptea duful de mare iese din apele adânci, „din vânt/ pe pământ/ Sare'n vârful de merișor,/ Prins'a mânca binișor.” Mărul personificat îl roagă pe duf să-i lase fructele în pom și atunci actantul îl săgetează pe răufăcător.

4. Ibidem, p. 57.

5. Dicționar de mitologie română, p. 163.

6. Teodor T. Burada, O călătorie în Dobrogea, ed. cit., p. 88.

Cel rănit îi dă de veste lui Niță că nu va putea să-l omoare pentru că mai are vreo nouă frați: „Și din gur'așa-i grăia:/ Niță nu mă săgeta,/ Că degeaba te silești,/ Pe noi să ne prăpădești,/ Căci suntem vr'o nouă frați,/ Ce au fost toți săgetați,/ Dar niciunul n'am murit,/ Căci în mare ne-am dosit/ Remâi dară senătos,/ Cam în vestea lui Hristos!” Tărâmurile sunt separate: Hristos aduce florile care trebuie să devină mere de aur, virtuți împărtășite creștinilor, astfel, spațiul din jurul pomului edenic este resacralizat, iar răul este alungat în mare, în toposul stihiiilor. Potrivit Bibliei, marea este adesea un simbol al potrivniciei lui Dumnezeu: Iisus îneacă demonii întrupați în porci în mare. Vizionarul Apocalipsei cântă lumea cea nouă în care marea nu va mai exista (Apocalipsă, 21, 1). Marea, fiind o creație a lui Dumnezeu, trebuie să-i fie supusă. Moise trece prin Marea Roșie care se supune și îi lasă pe evrei să treacă spre țara făgăduită. Iisus a domolit furtunile. „Pentru mistici, marea simbolizează lumea și inima omenească, în calitate de sălaș al patimilor. Mă izbăveam de naufragiul vieții, scria Grigorie cel Mare, în legătură cu intrarea sa la mănăstire (Învățăturile despre Iov, Scrisoare închinătoare). Potrivit lui Aelred de Rievaulx (secolul XII), marea se află între Dumnezeu și noi. Ea desemnează veacul prezent. Unii o străbat, alții se îneacă în ea”.⁷ Răul săgetat se

7. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, op. cit., p. 270.

retrage în apele primordiale de unde așteaptă momentul propice să iasă la suprafață. Colindele sunt cântecele rituale prin care se restabilește ordinea în haosul cotidian. Florile dalbe trebuie să rodească merele de aur în inimile noastre, să crească virtuțile cu ajutorul cărora să săgetăm duful de mare și să-l ținem la distanță de pomul edenic.

Transcenderea este sugerată nu doar prin simbolul pomilor, al florilor dalbe, al apei botezului, ci și prin leagănul purtat între coarnele unui bour care trece Jiul mic, devenit mare: „Și amarnic s'a lățit;/ Căci de mare/ Margini n'are.” Jiul (Viul) este transformat în marea care aduce în apele ei vii brazi „nalți, minunați” și „Molifti verzi/ cum nu'i vezi”. În acest topos magic, minunat, înoată un bohor (bour) negru care poartă în coarne „Leagăn mândru și frumos.” Conform mitologiei române, leagănul este sălașul noului născut, fiind asociat cu pântecul matern, având atribuțiile placentei: adăpost, loc de odihnă, protecție. Leagănul „mimează starea de unduire (legănare) a produsului concepției (embrion, fetus, făt) în lichidul amniotic precum corabia sau barca ancorată la țărm. Plăcerea nou născuților de a se bălăci în apa calde și de a fi legănați în leagăn precum barca de valuri nu este străină de mediul acvatic al preexistenței de unde au venit.”⁸ În leagănul dus de boar, leagăn

8. Ion Ghinoiu, op. cit., p. 162.

Foto: Andrei GHEORGHE

lucrat cu sîdef și os, acoperit cu tafta verde, stă Ileana care „coasă și 'nchindește,/ Și frumos mai potrivește,/ Intr'un guler și-o basma,/ Albă dalbă ca zioa,/ Guleru-i-a fraților,/ Basmaoa-a surorilor.” Ileana are grijă să-i spună bourului să o poarte lin ca să nu smintească cusutura și să nu fie văzut de frații ei care vor să îl prindă și să-l dea jertfă la nuntă: „Frumos capul ți-or tăia;/ Și-apoi din cărnița ta,/ Nunta a nunti cu ea,/ Și-apoi din pelcica ta,/ Covor face-vor cu ea,/ Și-apoi din coarnele tale,/ Face-vor ei lingurele,/ Lingurele păhărele,/ De-or lumi boeri cu ele,/ Rămâi dară sănătos,/ Cam în vestea lui Hristos!”

Un colind asemănător am întâlnit la Reni, cântec în care un taur venit din mare aduce între coarne de măr un leagăn și pe Maria. Colindul este intitulat Mare pe mare, seamăn n-are⁹ și invocă un alt nume feminin, nu Ileana, ci Maria adusă pe o mare fără margini: „Mari pi mari, margine n-are,/ Leroi Le, doamnele/ Mare de mare, ce-a' venit?/ Dar în val ce mi-ș(i) aduce?/ Doi meri nalt' și minunaț'./ Printre brazi, printre măline,/ 'Noată-și 'noată un bour negru./ 'Noată-și 'noată-n coarne-ș' poartă!/ Dar în coarne ce mi-ș' poartă?/ Legănel de argintelu!/ Dar în leagăn cine șadi?/ Șadi Maria, sora noastră, măi,/ Ea îmi șadi chindosește,/ Guleraș verde-mpletește,/ Dar nu șade ca să tacă,/ Strigă tare-n gura mare:/ – Lin, mai lin, bonor străin,/ Lin, mai lin cu-notătura,/ Că ți-oi zmunci cătătura./ De-oi zmunci, zmuncit să fie,/ Că eu am fraț, la curte-s daț':/ Veri-primari și vameș' mari, măi,/ Li pi tini te-or prindeară,/ Frumos capu' ți-or tăiară,/ Bohorodind chelceaua ta.../ Facerea-r dalbe păsărele,/ Cinstirea-r mari boieri cu ele!/ Iar Maria cea frumoasă/ Să-mi rămâie sănatoasă!/ Vorbit:/ Să vă fie de bine!” (Se repetă în fiecare strofă melodică după versul întâi). Ileana sau Maria au grijă să nu fie sacrificat bourul sacru, care face trecerea dintre spații. Bourul anunță sfârșitul unei lumi profane și renașterea. Leagănul purtat de o femeie simbolizează regenerarea lumii, iar omul devine domn, fiindcă prin nunta rituală omul capătă virtuți sacre: prin jertfa întemeietoare, omul primește în dar dalbele păsări și verdele pânzei care prefigurează transcenderea, regenerarea sacră. În ambele colinde, fata împletește, gătește

9. Cules de la Andrei Tcaci, 25 ani; s. Frecăței, Reni, Ucraina, cf. Colindatul de ceată bărbătească, Chișinău, 2011, p. 88. Lucrarea a apărut cu sprijinul financiar al Biroului Regional UNESCO de la Moscova pentru Azerbaidjan, Armenia, Belarus, Republica Moldova și Federația Rusă, în cadrul Proiectului Pilot Elaborarea Registrului Național al Patrimoniului Cultural Imaterial al Republicii Moldova în corespundere cu prevederile Convenției UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

scutecele pentru pruncul care se va naște, simbol al regenerării și al continuității. Tinerele sunt purtate în coarnele bourilor, care sunt asociați fecundității. Zeii-tauri sunt numiți în liturghia lui Mithra „străjile axei lumii”, „cei care rotesc axa sferei celeste”. Mithra ține în mîna dreaptă „Ursa care mișcă și întoarce înapoi cerul”, îl reînnoiește. Moartea rituală a taurului, prin decapitare, are rol întemeietor. (Moldova are simbolul capului de taur, amintind de descălecarea lui Dragoș și de sacrificiul necesar întemeierii, temă prezentă în legendele și baladele românești). Ritualul decapitării ne trimite la o practică binecunoscută celților (se știe că aceste triburi au migrat și pe malul Mării Negre), rit ce se regăsește în Rig Veda, asociat unei divinități care poartă numele foarte explicit de Karna. (Ne-am referit la această practică rituală în capitolul Fantasticul de tip mitico-magic, abordând povestirea voiculesciană Ultimul Berevoi).¹⁰ Karna, acest zeu hindus, este supus unei decapitări rituale și această faptă este înscrisă în succesiunea anotimpurilor și a erelor istorice ca și cum ar trebui să explice ciclul infinit: „Capul căzu înainte, apoi se prăvăli și corpul [...] Capul căzu pe pământ asemenea soarelui ajuns în mijlocul cerului de toamnă, așa cum din vârful muntelui la asfințit este și discul roșu. [...] Capul tăiat al lui Karna strălucea ca și globul solar la apus [...]. Când ziua se stingea, capul lui Karna căzu pe pământ asemenea astrului cu mii de raze.” Acest text îl asimilează pe Karna soarelui. Drama lui Karna o reface pe cea a soarelui care, în fiecare an, crește și descrește pe cer. Mitul lui Karna apare astfel ca un mit cosmogonic. Credințele în taurul sfânt au la bază un mit păgân. Existau legende despre taurul care îi conduce pe oameni spre locul sfânt: el preia rolul lui Hermes, devenind un ghid spre sacru. În mithraism, anticipând creștinismul, s-a dezvoltat sacrificiul ritualic. În Grecia antică, taurul era închinat lui Zeus, iar vaca, Herei „cea cu ochi de bivol” și zeiței Luna, coarnele de vacă în imnurile religioase simbolizând secera lunii noi.

De la începutul apariției lor ca însoțitori ai omului primitiv, taurul și vaca au jucat un rol de prim ordin în viața oamenilor. Egiptul, cea mai veche țară agricolă, în care agricultorul cu plugul și bivolul înhămat la el era principala forță de producție a economiei naționale, a avut un cult al acestui animal. Taurul sfânt egiptean a intrat în rândul numeroșilor zei ai Văii Nilului, ca membru cu drepturi egale. El avea propriii săi slujitori, templele și sărbătorile sale, mausolee și palate cu o mulțime de slugi și robi. În 1851, arheologul

10. Ipostaze ale fantasticului în proza lui Vasile Voiculescu, București, Editura Universitară, 2011, p. 147-163.

francez Auguste Manette a făcut săpături în valea Sakkara, pe malul stâng al Nilului, în apropiere de Cairo, unde pe lângă sfincși, a găsit o criptă străveche de zei Apis. Sub bolta imensului cavou, în coșciuge de piatră se păstrau cadavrele îmbălsămate ale tuturor taurilor care trăiseră în lăcașurile sfinte din Memfis de pe timpul faraonului Amenhotep III până în epoca Ptolemeilor, adică în cursul unei jumătăți de mileniu. Zeul orașului Memfis, Phtah, era cinstit ca unul din cei mai mari zei ai Egiptului. Mai târziu el a fost contopit cu zeul Osiris, iar gloria lui Phtah-Osiris s-a dublat. Boul Apis era fiul lui Phtah, întruchiparea lui. Sub înfățișarea boului Apis, Phtah primea închinările oamenilor. Astfel îi învățau pe oameni preoții egipteni. Boul Apis se alegea cu foarte multă grijă. El trebuia să fie negru cu un triunghi alb în frunte (simbolul Soarelui în întunecimea Universului) și trebuia să corespundă altor 29 de cerințe. Slujitorii, cu un chestionar în mână, cercetau mii de tauri până reușeau să găsească candidatul potrivit. Iar din acest moment, boul ales pica parcă în rai — în raiul pământesc. Taurul era dus într-un palat cu un parc superb, unde trăia în libertate deplină

și fără nicio grijă. Era hrănit cu mâncare aleasă, era îmbăiat în băi cu apă caldă și „tămâiat” cu miresme. După scurgerea a 25 de ani, dacă boul nu murea de moarte naturală, preoții îl scoteau din palat și-l înecau undeva într-un loc ferit, cât mai departe de ochi străini. Apoi anunțau că zeul Phtah și-a isprăvit existența pământească în trupul bătrânului Apis și s-a întruchipat într-un bou mai tânăr. Dar învelișul pământească învechit al zeului nu-l aruncau ca pe ceva nefolositor, ci îl îmbălsămau cu grijă și-l păstrau cu mare cinste în cimitirul din Valea Sakkara. Ceremoniile funerare erau foarte costisitoare, doar cu puțin mai ieftine ca înmormântările faraonilor. Închinarea la boul Apis a fost legată inițial de agricultură. Când un nou faraon se urca pe tron, boul Apis, zeificatul Apis, era îndopat neîncetat cu grijă de către preoți, era înjugat, iar faraonul se ducea cu el în câmp. Acolo, trăgea cu plugul câteva brazde, sfîințind câmpul.¹¹

(Va urma)

11. Igor Akimușkin, *Pe cărări de legendă*, București, Editura Tineretului, 1963, p. 24-25.

Foto: Iulia PANĂ

De la „Digul olandez” la „Curentul” actual

Raluca PETRE

Pentru orice tulcean a merge pe faleză face parte din ritualurile citadine. Aici ies oamenii împreună cu prietenii, cu familia, ca să se plimbe, să se privească și să se salute, ca să mai afle lucruri unii despre alții. De pe faleză se văd frumos Dunărea și toate ambarcațiunile, în ultimii ani chiar și vase de croazieră fluvială care pleacă tocmai din Germania, de la izvoarele marelui fluviu. Și eu am ieșit pe faleză de când eram copil și mergeam cu bicicleta cu prietena mea Lucia, apoi în adolescență când o strigam la balcon pe prietena mea Oana și după, când veneam în oraș, în vizită, și mai luam masa sau beam o bere la un restaurant-vapor. Faleza este locul tulcenilor de venire și de plecare, de întâlnire, depănare și reîntâlnire. Face parte atât de mult din viața mea de tulceancă încât ani de-a rândul am luat-o ca de la sine înțeleasă. În aceste momente, însă, când faleza a devenit inaccesibilă deoarece este în reconstrucție masivă am început să mă gândesc la ea cu mai mare seriozitate. În acest număr de primăvară al revistei noastre propun cititorilor să vedem împreună ce a fost faleza, de unde a început, cum a fost clădită de-a lungul timpului și ce potențial se deschide către viitor. Ceea ce pot spune cu plăcere este că proiectul de design al falezei, care completează lucrările profunde de structură, a fost câștigat de o echipă tulceană. Este în sine un subiect de mândrie locală, dar și mai plăcut este faptul că am fost colegă de liceu cu doi dintre membrii echipei, Mugur și Cosmin, iar proiectul „Curentul”¹ ne va readuce cu siguranță cu toți pe faleză, ca în adolescență.

1. g4media.ro accesat în 10.04.2022

Deocamdată, însă, să ne întoarcem în istorie ca să înțelegem procesul de mai mult de un secol și jumătate prin care faleza Tulcei și-a căpătat importanța în viața locuitorilor și uneori și în cea a turiștilor grăbiți, aflați în tranzit către Delta Dunării. Oricum, pentru turiști nu ne așteptăm ca faleza să însemne mare lucru, mai mult decât locul dintre mașină și vapor.

Știm din surse istorice faptul că în prima parte a secolului al XIX-lea orașul era situat pe dealuri, zona joasă fiind în permanență inundată. Procesul de sistematizare a ceea ce avea să devină centrul orașului și faleza a început cu procesul natural de colmatare a aluviunilor la poalele dealurilor Tulcei. „Cu timpul, apele au depus printre cele 7 coline ale orașului aluviuni care au atras colmatarea și, încet, încet, uscatul să iese la iveală. O mână de ajutor au dat și țărani care, la îndemnul Pașei Ismail, guvernatorul Dobrogei acelor timpuri, aduc cu carele pământ și înalță

malul”². Observăm că procesul natural a fost completat de eforturile țăranilor din împrejurimi la îndemul Pașei Ismail, la origine aromân din zona Albaniei, devenit mahomedan pentru a putea accede în ierarhia Imperiului Otoman. Aflăm din surse istorice că „Ismail Pașa, român macedonean din Albania, a ajutat mult populația nemusulmană și școlile românești. Pe

la 1871, el l-a însărcinat pe Nicolae (Nifon) Bălășescu să reorganizeze învățământul în multe localități dobrogene”³. Pe lângă școli, acest pașă cu origini familiare a contribuit și la îmbunătățirea zonei joase și inundabile a orașului.

Împreună cu eforturile localnicilor și ale pașei, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea își face simțită prezența în regiune și Comisia Europeană a Dunării, care administra cursul Dunării și își propunea să îmbunătățească navigația la gurile Dunării. În acest scop, a început din anii '60 ai secolului al XIX-lea sistematizarea Brațului Sulina, sub coordonarea inginerului britanic Charles Augustus Hartley⁴. Tulcea, în calitate sa de cel mai apropiat oraș port dunărean, a fost locul în care se aflau depozitele de materiale pentru marea construcție hidrografică, unde se aduceau și se țineau cele necesare, dar și locul unde se recruta echipa multinațională de lucrători. În contextul marilor lucrări ingineresti de la gurile de vărsare ale Dunării s-a contractat și o

lucrare de sistematizare a fazei Tulcei către o firmă olandeză. „În 1856, proaspăt sosită în zonă, Comisia Europeană a Dunării, care avea tot interesul să investească în diguri, canale etc. pentru o mai bună navigație (...) face treabă bună și îndiguesște și consolidează malul Dunării,

2. Mariana Iancu, „Dunărea, brandul orașului Tulcea, tărâmul născut din adâncul apei”, Adevărul, 31 martie 2014 adevarul.ro accesat în 8.04.2022

3. old.primariatulcea.ro accesat în 10.04.2022

4. v. Raluca Petre, 2021, „Părintele Dunării”, Charles Augustus Hartley. Datina, vol. 7 (90): 28-31, cctb.ro accesat în 10.04.2022

care începe să semene cu cel din zilele noastre”⁵. Anterior, orașul avea port dar nu avea faleză. Firma olandeză a fost cea care a contribuit decisiv la croirea a ceea ce avea să devină faleza Tulcei. Aceasta a construit un dig, motiv pentru care zeci de ani faleza din Tulcea a fost cunoscută sub numele de „digul olandez”. „Tulcea este imortalizată de pe Dealul Taberei și se poate vedea foarte bine laguna care înainta până în centrul actual al orașului. Ulterior, laguna a fost închisă cu un dig, numit digul olandez, obținându-se o parte din port și actuala faleză (porțiunea din zona hotelului Delta)”⁶

Lucrările realizate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, condițiile favorabile de navigație și administrația europeană internațională în cooperare cu cea otomană au făcut ca Orașul Tulcea să cunoască o puternică înflorire în epocă. Treptat, majoritatea activităților au început să se concentreze în partea joasă a orașului, unde portul, faleza și comerțul întreținut de diferitele populații din oraș au dus la o imagine vibrantă ce se deschidea călătorului pe Dunăre. În plus, în aceeași perioadă, Tulcea devenea capitală regională, de sangeac, ceea ce a făcut să fie cel mai mare și prosper oraș din Dobrogea. Faptul că aici se aflau și principalii guvernanți otomani a făcut să se înalțe și diverse clădiri administrative în apropierea noii faleze. Orașul prospera și faleza sa era parte integrantă a acestei dezvoltări. Nu mai puțin important este și faptul că în aceeași zonă de faleză s-a dezvoltat și cel mai important parc al orașului, grădina publică, principal loc de promenadă și întâlnire până la jumătatea secolului XX, când în acea zonă s-a construit Hotelul Delta.

În secolul XX faleza a continuat să prindă contur, chiar și în contextul a două războaie mondiale. Clădiri administrative impunătoare au fost construite pe marginea acesteia, pentru

a fi vizibile celor care treceau pe Dunăre. Transportul pe apă a rămas cel mai important până în a doua jumătate a secolului XX. Faleza a fost și o preocupare a administrației în perioada comunistă, în ambiția asumată de modernizare a orașelor. Aceasta a fost întărită, extinsă, a devenit spațiu de tranzit, promenadă și identitate pentru tulcenii în deceniile din perioada comunistă. În

anii '70 a fost construită o clădire care s-a vrut a cuprinde gara feroviară, fluvială și auto într-un singur loc, o inițiativă unică la nivel național. Desigur că această clădire are acces la faleză până în zilele noastre. Un întreg șir de blocuri de locuințe a fost construit pentru a flanca faleza dar, spune folclorul urban, și pentru ca Tulcea să fie vizibilă și să se observe cât este de importantă direct de la Ismail.

În momentul de față faleza Tulcei se află în plin proces de masivă renovare după ce aceasta a reintrat în administrarea locală și s-au obținut fonduri pentru reconstrucție pe toată distanța

5. Mariana Iancu, op.cit.

6. ziaruldetulcea.ro accesat în 10.04.2022

turistice.

Arhitectul Cosmin Vizireanu: „Este un efort de echipă pe care l-am făcut cu mulți dintre prietenii pe care îi consider tulcenii pasionați. Am vrut cu foarte multă ardoare să recreăm un loc, să redefinim un spațiu pe care vrem să îl promovăm la nivel internațional. Vrem să punem orașul pe o hartă internațională a brandurilor turistice”⁸. Astfel, dacă toate vor merge bine, în câteva luni tulcenii vor ieși din nou împreună cu prietenii, cu

de trei kilometri și jumătate a acestuia. Conform Consiliului Județean Tulcea „termenul de finalizare a lucrărilor de modernizare a Portului Tulcea și a falezii stipulat în cadrul contractului încheiat cu asocierii Max Boegl România - Complex Delta Max Boegl Stiftung & Co.KG Tulcea îl constituie luna aprilie 2023”⁷. Cu alte cuvinte, teoretic, chiar când vorbim primele lucrări se încheie. În ceea ce privește partea de design urban, care vine să completeze partea de structură a proiectului, aceasta a fost gândită, licitată și câștigată de un grup de arhitecți și comunicatori originari din Tulcea. Proiectul numit „Curentul” este un concept care își propune să pună Tulcea pe harta brandurilor

familia, ca să se plimbe, să se privească și să se salute, ca să mai afle lucruri unii despre alții, unde altundeva decât pe faleză.

7. Luisiana Bîgea, „Tulcea: Faleza Dunării, redată parțial utilizării în această vară”. Agerpres, 14 feb 2022, agerpres.ro accesat în 12.04.2022

8. Florentina Titorencu, „Firma tulceană de arhitectură Optim Proiect va realiza design-ul falezii Dunării”. Delta, 11 iun 2020 ziaruldelta.ro accesat în 12.04.2022

Foto: Cătălina SÎRBU

La câteva zile după nunta lor, Vasile i-a zis lui taică-su Anghel și maică-si Sultana: „Tată, mamă, vreau s-o duc pe Vasilca la mare, la Constanța.” Auzindu-i dorința, binedispuși că băiatul lor luase de nevastă o așa mândrețe de fată, ascultătoare și vrednică, din neamul destoinic al lui Găliceanu, Anghel și Sultana Banu nu au ezitat nicio clipă și le-au dat încuviințarea. Aveau un văr-primar, acolo, pe Marin Caraenache, mutat din sat cu familia, care se chivernisise în mahalaua Abator a depărtatului oraș. Așa că tinerii înșurăței puteau să tragă la el fără grijă. Vasilca se arăta cea mai bucuroasă pentru cadoul nebănuț pe care i-l făcea proaspătul și chipeșul ei soț și aștepta nerăbdătoare și impresionată călătoria asta. Mai ales că, până atunci, la optsprezece ani ai săi, nu plecase niciodată atât de departe de casă, dar și pentru că râvnea negrăit să vadă apa cea fără hotar, albastră și curată precum florile de cicoare și sărată ocnă, despre care auzise câte ceva din gura altora și pe care umblau vapoare mult mai falnice și mai frumoase decât cele cât cojile de nucă de pe Dunărea lor. Vasile a pregătit căruța cea nouă și i-a înhămat la ea pe Mișu și pe Breazu, armăsarii lui neîntrecuți, cu stea în frunte. A încărcat în sandâc cele de trebuință pentru un drum anevoios, de o sută cincizeci de kilometri și pentru o ședere de două săptămâni la mare. A urcat-o apoi pe Vasilca, gătită de pe fundul lăzii, pe scândura din față, lângă el, și cu noaptea în cap, conduși de părinți, frate și surori, până dincolo de moară și cimitir, la marginea satului, au apucat-o de-a lungul albiei Dunării, pe drumul de jos, pe lângă gura Văii Calde, spre schitul Derwent, iar de-acolo mai departe spre soare-răsare, afundându-se înspre miezul vălurit și necunoscut al podișului. Toată ziua aia prin fața lor s-au deschis și perindat sate mari și mici, risipite prin văi largi și liniștite, ori adunate în găvanele unor căldări de piatră sau în scobiturile unor dealuri repezi, cotropite de salcâmi galbeni ca miera și oțetari roșietici. Au răzbătut peste platouri și au lăsat în urmă păduri întunecate și năvalnice, derele șerpuitoare cu firul de apă subțire ca ața, adâncit între maluri râpoase, canarale lucitoare, asemenea unor mursecături

Foto: Cătălina SÎRBU

albe în coastele unor coline, cișmele de piatră cu șuvoiul limpede și rece, de-ți înghețau dinții când îl sorbeai și tălpile dacă ți le vârai în ulucele lor. Au traversat câmpuri cu lanuri de orz, ovăz, grâu și dughie date în pârg, de porumb cu săbiile frunzelor crescute până la burta cailor. Au tăiat ceairuri sterpe, năpădite de tufe de laptele-cucului și de pelin. Au răzbit peste țelini pietroase, răzlețe, pe care huzureau, înnegriindu-și strugureii, bozii înălțate cât trestiiile. Vasile, din când în când, lăsa armăsarii încet, să-și mai potolească răsuflarea și să își refacă puterile, îndemnându-i cu blândețe doar cu vorba, și simțea în legănarea molcomă a căruței cum îi tresaltă inima asemenea unui hulub în al nouălea cer. Vasilca, strânsă în el, îmbujorată în obraji, îl dezmiarda cu priviri vii, dragăstoase, căutându-i lacomă ochii verzi, care-i dădeau un fior de plăcere de câte ori se oglindea în ei. Vedeau deslușit amândoi că vara începuse să se așeze atotbiruitoare, ca și dragostea lor. Iar miresmele și baia de lumină, revărsate din văzduh peste lume, le deșteptau în suflete aleanuri fără vindecare. Noaptea i-a prins în satul Vișoara de lângă Cobadin, unde au rămas să doarmă la niște

Foto: Iulia PANĂ

cunoscuți. A doua zi, la revărsatul zorilor, erau din nou în picioare și gata de drum. La ceasurile după-amiezii, când căldura se răzbuna mai cu înverșunare, desăluiau în curte la Marin Caraenache. Lui Vasile și codanei de Vasilca li se împlinea un vis. Se puteau socoti de-acum printre puținii norocoși din sat care ajungeau, într-o viață, pe malul mării, la Constanța. Drumul făcut atunci și zilele petrecute acolo, n-aveau să le uite până la moarte. Despre ele povesteau cu însuflețire și în amănunt, ca și când le-ar fi avut aievea sub ochi, de câte ori li se ivea prilejul. Încă din prima seară nu s-au mai săturat să se uite, cu o uluire de nestăvilit, la felinarele electrice din vârful stâlpilor de lemn de pe străzi. Sclipirea lor vrăjită lumina atât de frumos și de neobișnuit orașul, încât trăiau senzația că nimeriseră într-o lume de basm. Dar zvâcnetul și înțepăturile cele mai amețitoare din piept, amestecate cu o neliniște și o bucurie, nemăsurate, le-au avut când au văzut marea. În locul numit „La Vii”, din dreptul mahalalei Abator, unde erau găzduiți, au coborât malul râpos, de culoarea cârmăzului, pe plajă. Numaidecât, limbile înspumate ale valurilor le-au furat nisipul de sub tălpi, iar ei s-au dat repede înapoi, să nu se ude. Însă, până la urmă, nu i-a răbdat inima să nu se scalde în ea. S-au dezbrăcat, rămânând Vasile doar în niște izmene scurte, iar Vasilca în cămașa cu volănașele tivite cu dantelă. Și prinzându-se de mână, au intrat și s-au scufundat în undele răcoroase, străvezii și unduitoare. Au încercat mai întâi gustul sărat al apei, să se convingă că era așa cum auziseră ei. Apoi și-au dat drumul și au înotat cu capul pe la fund, încântați de ceea ce li se dezvăluia în adânc. S-au zbguit ca doi copii

mari. S-au stropit, s-au fugărit, s-au prins și s-au îmbrățișat mai fericiți ca niciodată. Iar când i-a ajuns oboseala, mirosind a alge și a sare, au ieșit și s-au întins unul lângă altul pe nisipul neted și fierbinte. Și amuțiți, pierduți în sine, urmărind vânzoleala ca o explozie albă a pescărușilor, au întârziat cu ochii îndelung peste necurmatele oglinzi, când verzi, când albastre, când întunecate, care vuiau înfundat, ale mării. De-abia licărul celor dintâi stele și adierea jilavă, înviorată a înserării i-au făcut să-și revină din voia amăgitoare a gândurilor. Zvântați, s-au ridicat și s-au scuturat de nisip, s-au îmbrăcat și au urcat în grădina publică de pe buza malului, unde, atrași de acordurile muzicii, au rămas până la miezul nopții, la balul ce se ținea acolo, pe terasa luminată ca ziua. Într-o duminică au ieșit la plimbare cu căruța prin oraș, însoțiți de Marin Caraenache și de nevasta lui, Iustina. În Peninsula, mergând cu caii la pas pe bulevardul de pe faleză, și-au sucit gâturile, dezlipindu-și cu greu privirea de la hotelul Regal, de pe farul vechi, dar mai ales de la înfățișarea fistichie de dric a Cazinoului. Isprăvit în vara aia, căsoiul grozav, care răsărea parcă din spuma valurilor ce i se spărgeau, bubuind, de temelie, i-a lăsat fără grai. Ajunși în port, au oprit și s-au dat jos din căruță cu toții. Au legat hățurile de un stâlp, ca armăsarii să n-o ia din loc de capul lor, și au suit scările de piatră ale digului cel mare. Ținându-se unul de altul, fără să tragă nici măcar cu coada ochiului la hăul mișcător de sub ei, îmbătați de suflarea tăioasă a mării și împinși de o năzuință înfrigurată, au înaintat pe coama lui spre larg. La capătul digului, lung de patru sute de pași, veghea cu lămpile roșii, verzi și albastre farul cel nou, iar pe lângă

Foto: Iulia PANĂ

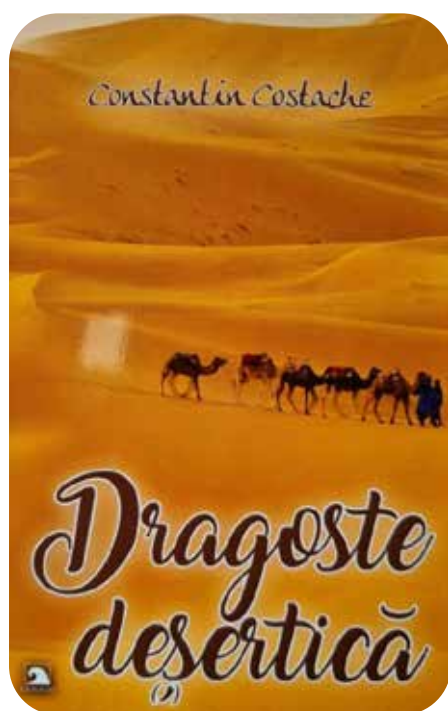

el, alb ca o lebădă, cu pânzele în vânt și marinarii pe catarge, Bricul Mircea se strecura, asemenea unei fantasme, spre liman, întors din cine știe ce călătorie îndepărtată. Un vapor din apropiere, ale cărui coșuri fumegau gros, s-a grăbit să-l întâmpine, slobozindu-și sirena din plin. Loviți prin surprindere de tunetul ei grav și stăruitor, care făcea să vuiască și să se zguduie cerul și marea, au tras o sperietură soră cu moartea, abia stăvilindu-și dupuiturile inimii și tremurul gleznelor. Din port, au răzbit pe niște ulițe înguste, cu clădiri cu două caturi și balcoane din fier forjat și scândură, în piața din buricul târgului. Pe terasa de la stradă a unei bodegi au mâncat, de numai câteva parale, pe săturate, calcan prăjit cu mujdei de usturoi și mămăligă și saramură de hanuși cu roșii și ardei copti și au băut bere cu guler, la halbă. Apoi au bătut, la rând, prăvăliile ticsite cu de toate, mirosind a mirodenii, cafea, portocale, lămâi, smochine, stafide și smirnă, ale grecilor, armenilor și ovreilor, în care s-au târguit și au cumpărat o sumedenie de lucruri, pentru ei la casă nouă, dar și pentru cei apropiați. Iar ca plimbarea să nu se termine numai cu atât, la înapoiere spre mahalaua Abatorului, vărul-primar al lui taică-su i-a abătut și pe la gară, ca Vasile și Vasilca să nu-i poarte supărare, că au venit odată în viață la el la Constanța, și nu i-a dus să le-arate un tren adevărat, cu locomotiva ca o cârțiță unsuroasă și pufăitoare, și vagoanele măslinii ori roșcate, puse unele după altele pe șine lucitoare de oțel, la fel unei rânduiri de furnici nemaîntâlnite. Zilele celor două săptămâni petrecute la mare au avut culoarea, parfumul și gustul caiselor coapte. Era doar miezul verii! Iar ei, copleșiți de cele văzute și

trăite, nici nu și-au dat prea bine seama când șirul lor s-a scurs și s-au trezit pe drumul de întoarcere spre Ostrov. Jumătate din el, până la Cocargea, de unde încep nestăpânite dealurile și platourile, au străbătut-o într-o zi. Acolo, în cătunul cuibărit ca o potârniche în stepă, au înnoptat la un gospodar binevoitor. Jumătatea ailaltă, cu urcușuri și coborâșuri, cu ocolișuri și hârtoape multe și grele, au făcut-o, odihniți, a doua zi. Cât a ținut calea, gândurile nu le-au dat pace. Ba alergau înainte la cei dragi de-acasă, de care, după atâta timp de despărțire, li se făcuseră un dor ne

spus. Ba zburau, stăpânite de o nepotolită vrajă, la mare și la Constanța, rămase de acum, mult în urmă, ca niște amintiri nepieritoare. Oricât s-au grăbit să ajungă pe lumină în sat, n-a fost cu puțință. Căderea întunericului i-a prins cam la un ceas înainte de a intra în el. Trecuseră de Canlia și de schitul Dervent și coborau moleșiți prin valea Ciulinoasa spre podul de peste privalul ce lega ghiolul Bugeac de Dunăre. O umbră, precum aripile unei păsări uriașe, s-a desfășurat din înalt peste ei și s-a întins spre soare-apune, tulburând și-ntr-acolo străvezimile întârziate ale zilei. Odată cu ea, în cer și pe pământ, s-au înstăpânit surzenia și orbul găinilor. Erau clipele alea ca tăciunele, cât o veșnicie, de nesuportat, din pragul nopții, când nu puteai vedea la un pas, și-ți băgai degetele în ochi, când nu se auzea prin preajmă nici țipenie. Cu toate astea, Vasile nu-și făcea griji, pentru că își cunoștea bine armăsarii. Iar Breazu și Mișu nu-i înșelaseră încrederea niciodată. Simțeau primejdia din vreme și drumul cu ochii închiși, și-l duceau mereu, la sigur, acolo unde trebuia...

Dragoste deșertică, apărut în 2018 la editura constănțeană Ex Ponto, este al cincilea dintre romanele mării, cum își numește pe bună dreptate lucrările Constantin Costache, autor care scrie despre mare și oamenii ei, plasându-se astfel în descendența mai cunoscuților Jean Bart sau Radu Tudoran. Celelalte romane ale mării pe care le-a semnat până în prezent sunt: *Urme pe oglinda apei*, în trei volume, *Să mori făcând orice să scapi din comunism*, 2014, *Banii securității*, 2014, *Destrămarea imperiului minciunii*, 2015; *Singur împotriva oceanului*, 2016; *Syrael*, 2019, la acestea adăugându-se două volume de nuvele: *Mayday*, 2013 și *Noaptea cu lună plină*, 2015.

De profesie comandant de vas, Constantin Costache are atuul unei experiențe de viață bogate, pe care o coroborează cu o imaginație prodigioasă și un soi de pragmatism al scriiturii.

După cum l-am auzit spunând la o întâlnire literară, este genul de autor care își cunoaște bine publicul. Consideră că acesta este plictisit

de filozofarea sterilă din multe proze, unde se face paradă de inteligență și cultură în fața unui cititor, posibil mai inteligent și mai informat decât autorul. De aceea, Constantin Costache alege să scrie romane de acțiune, pline de întâmplări inedite, în care miza o reprezintă plăcerea poveștii și a povestitului.

Dragoste deșertică consonează perfect cu ideile literare ale prozatorului. Neașteptatul evenimentelor, exotismul, ritmul alert, alunecările spre fantastic fac parte din ecuația artistică perfecționată de Constantin Costache în romanele anterioare.

Intriga e construită la granița dintre real și imaginar, deoarece un grup de navigatori, descinși în Egipt și aflați într-o excursie la piramide, sunt răpiți de un trib de femei, adevărate amazoane. Aflate în război cu triburile de beduini care le-au ucis toți bărbații, ele vor să-și asigure fii și totodată continuitatea ca neam.

Cei opt prizonieri au parte de o exploatare sexuală, altfel deloc neplăcută, prilej pentru scriitor de a insera în text o adevărată Kamasutra, deliciu al lectorilor hedoniști. Încercarea de a evada a celor care, cu timpul, resimt dureros nevoia de libertate, complică polițist firul cărții, antrenând în desfășurarea acțiunii și agenți CIA. Dar, cum iubirea e atotputernică, unii bărbați sunt cucerți de lumea în care au intrat forțat și aleg să rămână ai ei, luptând pentru restul vieții, alături de iubitele lor, s-o scoată la lumină. Finalul textului aduce în discuție teme de actualitate, cum ar fi modernizare/arhaicitate, alianță/izolare, autoritarism/democrație.

Dacă un roman se reține prin atmosferă și decoruri, atunci afirmația este perfect valabilă în cazul *Dragostei deșertice*. Vor rămâne cu siguranță în memoria cititorilor descrierile nocturne sau diurne ale Saharei prin care se mișcă fantomatic o caravană de cămile, imaginea unei furtuni apocaliptice de nisip sau a satului în care beduinii își vând produsele. Aspectul caselor de lut, străduțele foarte strâmte, gardul ce

împrejmui localitatea, apărând nu de hoți, ci de năvala nisipului, amintesc de scene din celebrul film al lui Bertolucci, *The Sheltering Sky*, tradus la noi *Un ceai în Sahara*. După cum, palatul în stâncă al amazoanelor are asemănări cu doma eminesciană, iar poarta ce se ridică bătând din palme deasupra capului este un fel de Sesam, din *O mie una de nopți*.

Dragoste deșertică e o lectură pasionantă atât pentru cititorul mai neexperimentat, cât și pentru cel exigent. Dacă adăugăm la cele semnalate mai sus și faptul că are un stil natural și concis, se poate vedea că se apropie mult de un scenariu de film, putând fi oricând rescris ușor în acest sens. Nu putem decât să-i dorim, așa cum am auzit în ziua lansării la Biblioteca Județeană din Constanța, să cadă în mâna unui producător de la Hollywood, care ar putea face din el o peliculă celebră. Până atunci, să bucure ochiul minții cât mai multor cititori, prin intermediul cărții tipărite!

(Actualitatea literară, nr. 98, Anul XI, ian. 2020)

Foto: Iulia PANĂ

Evocări
=====

Poetul Grigore Sălceanu - Bardul Dobrogei

Alexandru CONSTANTINESCU

Odată cu trecerea timpului ne gândim adesea la persoanele pe care le-am întâlnit în copilărie și frageda tinerețe, unele dintre ele devenind pentru noi emblematice. Grigore Sălceanu a rămas pentru mine un personaj emblematic pentru că a fost un profesor de limba franceză cu totul atipic. Deși s-a născut la Galați, la 23 aprilie 1901, el a fost puternic legat de Constanța, unde a trăit cei mai mulți ani, întâi ca elev și apoi ca profesor la liceul "Mircea cel Bătrân", unde i-am fost și eu elev. Studiile universitare le-a făcut la Paris, unde a urmat cursurile universității Sorbona. A decedat la Constanța în anul 1980. O școală gimnazială de pe Bulevardul Mamaia

poartă numele său. Opera sa poetică, în mare parte a publicat-o în bine cunoscuta publicație constănțeană interbelică *Analele Dobrogei*.

A publicat volumele de versuri *Flori de mare* și *Nopți pontice*. A tradus din limba franceză în limba română din opera lui Baudelaire, *Le fleurs du mal* (Florile răului), din Verlaine și Victor Hugo.

A tradus din limba română în limba franceză *Luceafărul* lui Eminescu, baladele *Miorița* și *Meșterul Manole*, toate publicate în *Analele Dobrogei*.

A scris și dramaturgie în versuri, *Ovidiu* și *Tropaem Traiani* ambele inspirate din trecutul Dobrogei, pe care a iubit-o atât de mult.

1969. Aniversarea a 10 ani de la absolvirea liceului. În prim plan, profesorul Grigore Sălceanu

Astăzi, aceste piese istorice în versuri par desuete, dar trebuie să ținem cont că Grigore Sălceanu a rămas un romantic întârziat.

Totuși, aceste piese s-au jucat cu mult succes pe scena Teatrului de Stat din Constanța, la premiere fiind prezente multe persoane de cultură importante din acel timp, istorici, arheologi și critici literari. În calitate de fost elev și admirator al poetului, am participat și eu la aceste premiere.

Am menționat în titlul acestui eseu că Grigore Sălceanu a fost un profesor atipic. De ce?

În primul rând, pentru că datorită lui am învățat limba franceză și m-am îndrăgostit de ea. În această privință eu am fost o excepție. Majoritatea elevilor au rămas cu aproape nimic. Și asta pentru că profesorul Sălceanu a fost din cale afară de cumsecade, tolerant și lipsit de exigență. La el nu au existat corijenți. Dacă un elev venea cu lecția neînvățată, acesta nu primea o notă mică, ci era iertat cu condiția ca data viitoare să vină cu ultimele trei lecții învățate. Ora următoare uita, însă, să-l mai asculte. Cea mai mare parte din timpul orelor de curs

erau consacrate lecturilor din poezia franceză, mai ales din creațiile lui Lamartine, Verlaine și Victor Hugo. Îmi amintesc de muzicalitatea plină de nostalgie a versului din poezia *Lacul* de Lamartine, O, temps, suspend ton vol....O, timp, suspendă-ți zborul... Toate versurile citite erau traduse în limba română, astfel încât elevii apreciau și mai mult frumusețea acestor versuri și totodată își îmbogățeau cunoștințele de limbă franceză. Pentru mine, profesorul Grigore Sălceanu a fost cel care m-a făcut să iubesc limba și literatura franceză, să fac nenumărate lecturi în această limbă și să-mi însușesc cunoștințe de cultură generală, de care nu am avut parte în epoca în care am urmat cursurile liceului. În biblioteca personală figurează la loc de cinste operele lui Balzac, Stendhal, Georges Sand, sau a unor scriitori mai recentți, Albert Camus, Andre Malraux sau François Mauriac.

Poetul și profesorul Grigore Sălceanu merită să rămână în memoria constănțenilor și a tuturor dobrogenilor.

Părinții Sabinei Cantacuzino au fost Ion. C. Brătianu și Pia Brătianu. A avut ca frați pe Florica Brătianu, I. C. Brătianu, Dinu și Vintilă Brătianu, Maria I.C.Pilat, Tatiana I.C.Niculescu Dorobanțu și Pia I.C.Alimănișteanu. În 1885 s-a căsătorit cu doctorul Constantin Cantacuzino. Poetă, prozatoare, eseistă, a fost membră a Uniunii Scriitorilor din România.

A ajutat la înființarea Muzeului de Artă „Toma Stelian” și a Universității Libere. A lucrat și la Așezământul „Regina Maria” pentru bătrâni și săraci și a fost Președinta Asociației pentru Profilaxia TBC. De asemenea a înființat un cămin pentru copii și a condus Spitalul nr. 108 din București în timpul Primului Război Mondial.

Vom spicui în cele ce urmează câteva impresii notate în cele două volume de memorii *Din viața familiei Brătianu*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Elisabeta Simion, apărută în 1996 la editura „Albatros”.

”(…) În fine, semn îngrijorător, Bulgaria refuză trecerea pe teritoriul ei a diplomaților turci din România. La 23 septembrie îi pornește guvernul român prin Rusia.

Atunci, fără declarație de război, Bulgaria atacă, Turtucaia cade. Primul mare eșec datorat abținerii rușilor și incapacității unui general român.

Lumea își pierduse capul, toți voiau să fugă în Moldova. Din Dobrogea fugise jumătate din populație. Locuitorii din Constanța ajunseseră într-un lagăr primitiv, făcut peste drum de Brăila, sau prin satele neîncăpătoare dealungul Dunării.

(...) Cu prilejul aniversării a 500 de ani de la moartea lui Mircea cel Bătrân, Onciul, profesorul universitar de istoria românilor, ținu o conferință la Mitropolie, în care, cu mult curaj și tact, vorbi de posesiunea Dobrogei, care n-a trecut din mâna noastră decât la turci și de la ei ne-a revenit la 1877, prin urmare, nu a fost niciodată stăpânită de bulgari.

(...) În fine, la 22 februarie/17 martie apărură în ziarele de aici preliminarile subscrise de Czernin, Kuhlmann, Taalat Pașa și Monciloff, pentru Puterile Centrale, și C.Argentoianu pentru noi. Iată câteva articole care ne încremeniră.

1. Dobrogea, cedată în întregime, lăsându-ne o cale comercială la Mare prin Constanța.
 2. Rectificarea fruntariilor cu Ungaria, lăsându-ne trecătorile și coama munților.
 3. Concesiuni economice germanilor.
 4. Demobilizarea armatei, în parte imediat.
- În totalitate, îndată ce va fi subscrisă pacea cu Rusia.
5. Libera trecere prin Puterile Centrale a ofițerilor instructori, aliații noștri.
 6. Pacea trebuia parafată până la 19 martie.

... 1918. Trei zile mai târziu se prăbușea frontul bulgar, era o adevărată capitulare, și după alte trei zile, 23 septembrie, Ferdinand al Bulgariei abdică. Se descoperise că tratase din 1917 pe furiș cu Antanta, dar Puterile centrale ca să nu descurajeze armata, o ascundeau și jurnalele publicau chiar în ziua cererii de pace-Konig Ferdinand bleibt treu! A doua zi, toți îl înjurau. Boris al III-lea, fiul lui, a dat armatelor germane o lună pentru a părăsi Bulgaria. În Dobrogea se și începuse evacuarea. La Constanța primăria fusese predată românilor.

Chestiunile teritoriale trebuiau discutate la pacea generală, le pierise pretențiile asupra întregii Dobroge.

În octombrie 1918, Germania, Austria, Turcia cereau lui Wilson să intervină pentru pace pe baza celor 14 puncte propuse. Renunțaseră a muri pâna la unul, înainte a vedea măcar vrăjmașul pe pământul lor.

Turcii refuzau lupta și se retrăgeau în fața aliaților. Situația se limpezea cu repezeală. În fine, se sfârșeau toate durerile noastre mai iute decât prevedeam, chiar cu două luni înainte...”

În deschiderea volumului al II-lea de memorii, autoarea are un cuvânt către cititori care își menține actualitatea. "Am încercat în

aceste amintiri, după notițele scrise zilnic, să fiu nepărtinitoare, să nu afirm decât ceea ce am văzut, auzit sau din izvoare autentice. Nu m-am sfiit să fiu veridică, făcându-mi astfel datoria către tineretul nostru și către adevăr. Acest tineret a fost lipsit în mare parte de o educație civică... Tineretul judecă repede și categoric, dar aparența îl poate înșela. El este lămurit, trebuie să știe că adevărul este etern, adică poate aștepta, dar nu pieri, că într-o zi, fie chiar îndepărtată, scutură tot ce-l învăluie și apare triumfător și strașnic. Eu pot să îndrăznesc a-l spune și voi fi crezută, vorbind acum când nu mai am nicio năzuință pământească”.

Reportaj

Golden Gate de România

Manuela LUNGU-MOLDOVEANU

Podul suspendat de peste Dunăre, care leagă județele Brăila și Tulcea, reprezintă cea mai mare lucrare de infrastructură din România ultimilor 30 de ani. Reprezentanții Ministerului Transporturilor au declarat recent că podul, garantat o sută de ani, va fi dotat cu sistem de dezumidificare a tuturor ansamblurilor, ceea ce face din el o adevărată bijuterie tehnologică.

Deși mai sunt încă mulți pași de parcurs până când podul va deveni traversabil și conectat la rețeaua de drumuri naționale, încă de când s-au aprins luminile peste Dunăre, locuitorii de pe cele două maluri și-au dat seama că au de-a face cu ceva magic. Practic, atunci ne-am dat cu toții seama că această promisiune, făcută încă de pe vremea comunismului, va deveni realitate. Luminile podului se zăresc și din județul Brăila, dar și din localitățile tulcene. Practic, în satele nord-dobrogene, cine are casa așezată pe o coastă de deal are privilegiul să admire pe înserat luminițele bijuteriei care înfrumusețează acum toate împrejurimile. Este un moment aparte, savurat în liniște și cu speranța într-o viață mai bună de toți cei care ocupă astfel un loc mai în față la acest spectacol de anvergură.

Bijuterie tehnologică

Comparat cu celebrul Golden Gate din San Francisco, Podul Brăila-Smârdan este cea mai ambițioasă investiție cu fonduri europene realizată la noi în țară. Valoarea totală a

proiectului este estimată la 363 milioane de euro, bani proveniți din Fondul European de Dezvoltare Regională. Lungimea totală a podului suspendat de peste Dunăre este de 1.974,30 metri, iar deschiderea centrală este de 1.120 metri. Prin comparație, Golden Gate din San Francisco are o lungime de 1.970 de metri și o deschidere centrală de 1.280 de metri.

Secretarul de stat în Ministerul Transporturilor, Irinel Ionel Scioșteanu, a declarat recent că podul, proiectat să dureze peste o sută de ani, va fi dotat cu un sistem de dezumidificare a tuturor ansamblurilor, inclusiv a tablierului metalic și a cablurilor. „Cablurile vor fi izolate pe exterior cu

o protecție care asigură etanșeitatea, iar aerul din interior va fi permanent dezumidificat și monitorizat astfel încât să se asigure un mediu anticoroziv. Pentru a asigura durabilitate și protecție anticorozivă ridicată, tablierul va fi dezumidificat în interior. Anumite rigidizări longitudinale vor fi utilizate drept canale pentru distribuția aerului dezumidificat în spațiul intern al tablierului. Un sistem de senzori va monitoriza asigurarea păstrării stării de umezeală din casetă sub nivelurile ce provoacă oxidarea. Se va menține o umiditate relativă sub 40%, pentru a nu exista coroziune și pentru a permite circulația pe pod în siguranță, în orice anotimp”.

Tablierele metalice, realizate la Șantierul Naval Brăila

Potrivit autorităților, lucrările la pod sunt în grafic. „Au fost montați toți tiranții necesari podului, iar primele două elemente de tablriere au fost ridicate deja pe tiranți. Alte câte cinci elemente de tablrier se sudează la sol, la fiecare pilon (de pe malul dinspre Brăila și de pe malul dinspre Tulcea). În total vor fi 86 de segmente de tablrier metalic ce vor fi montate. Acestea vor forma structura suprafeței de rulare a podului de la Brăila. Fiecare segment al tablrierului metalic are o greutate medie de 250 de tone. Segmentele de tablrier metalic au fost realizate la Șantierul Naval Brăila”, a mai spus Irinel Ionel Scioșteanu.

Pilonii au 192 metri înălțime totală, de la partea superioară a fundației, și sunt localizați în apropierea malurilor. Fiecare pilon este prevăzut cu scări și lift, accesul fiind permis din benzile de întreținere localizate pe ambele părți ale tablrierului.

În paralel cu lucrările la pod, se lucrează și la drumurile de acces, în lungime totală de 23 kilometri, fără de care acesta nu va putea fi dat în folosință. Podul Brăila-Smârdan este ultimul de peste Dunăre înainte de vărsarea în Marea Neagră, cel mai mare din România și al treilea din Europa ca dimensiune.

Ce spun românii

Deși va mai curge apă pe Dunăre până ce va deveni funcțional, podul a adunat deja câteva recenzii pe Google. „Urmăresc de mai bine de doi ani construcția acestui pod, amploarea lui

este foarte impresionantă, aștept cu nerăbdare să fie finalizată, precizează un localnic. „Chiar dacă trebuia să fie de acum 20 de ani, e bun și acum...”, spune un altul. „Constructorul japonez doarme cu un calendar la cap. Nu admit, teoretic, nici o întârziere. Se pare că devansează termenul contractual. Bravo lor! Pe de altă parte, firmele românești sunt în întârziere cu drumurile de legătură, mai ales pe malul dobrogean!”, afirmă Marcel Negru, un alt comentator.

Stație de taxare pe malul din Tulcea

Podul are trei deschideri: una principală, de 1.120 de metri și două deschideri laterale - de 489,6 metri pe malul Brăila și de 364,6 metri pe malul Tulcea. De o parte și de alta sunt prevăzute două viaducte de acces în lungime de câte 110 metri fiecare. Drumul principal va avea două benzi pe sens și va lega județul Brăila de județul Tulcea, iar drumul de legătură spre Măcin va avea o bandă pe sens, în lungime de 4,3 kilometri. Lucrările auxiliare includ intersecții giratorii, 33 de poduri, podețe, pasaje și o stație de taxare pe malul Tulcea.

Licitația pentru realizarea podului a fost câștigată, în ianuarie 2018, de asocierea a două firme - una din Italia și cealaltă din Japonia, iar contractul prevede ca lucrarea să fie finalizată în 2023.

În cadrul Master Planului General de Transport, podul figurează ca parte a drumului expres Buzău - Brăila - Tulcea - Constanța, drum planificat a se realiza în perioada 2020-2030, care va conecta Nordul Munteniei și Sudul Moldovei de Nordul Dobrogei, implicit Delta Dunării.

Foto: Cătălina Sîrbu

La 109 ani de la trecerea în neființă a poetului Panait Cerna, Poezia era iubita lui

Ana-Maria ȘTEFAN

Localitate situată în partea de vest a județului Tulcea la o distanță de municipiul Tulcea de 48 km, Cerna se încadrează în zona munții Măcinului. Cu peisaje rupte din poveste, Cerna găzduiește o populație etnic – mixtă unde sunt înregistrate nu mai puțin de 13 naționalități și nouă culte religioase care conviețuiesc în deplină armonie și toleranță. Aici, în mijlocul satului, se află Casa memorială „Panait Cerna”. Tot aici ne-am întâlnit și cu strănepoata poetului Panait Cerna, romanticul poet, un epigon al lui Eminescu dar și filosof, critic literar și traducător. Deși era vorbitor nativ al limbii bulgare, Cerna a scris în limba română dezvoltând un stil tradiționalist, strâns legat de clasicism și neoclasicism.

Născut pe 25 septembrie 1881, Panait Stanciof – Cerna (după ce a preluat numele comunei natale ca pseudonim), a fost fiul unui învățător care venise în România din Bulgaria, și care avea să își părăsească pentru totdeauna familia, chiar înainte de nașterea viitorului poet. Mama lui Panait Cerna, Maria Tascu, recăsătorindu-se în scurtă vreme cu Naum Costea. Casa memorială din Cerna găzduiește o expoziție care cuprinde detalii interesante din viața poetului și care introduce vizitatorii în atmosfera casei și a gospodăriei de odinioară.

O parte din camerele casei găzduiesc o expoziție dedicată poetului, cuprinzând date biografice, reproduceri după fotografii, documente, acte de stare civilă și de studii, ediții ale operei poetice, referințe critice, corespondență privată, etc. În restul încăperilor a fost reconstituit interiorul unei gospodării țărănești chiar de la începutul secolului XX, cu specificul acelei zone. Cea mai mare parte dintre piesele care alcătuiesc expoziția etnografică se pare că au

Panait Cerna
(n. 25 septembrie 1881 - d. 26 martie 1913)

1960. Familia Costea Constantin Naum

Casa memorială „Panait Cerna”

2005. Vasilica Rusu (strănepoata poetului, Costea Bugoi – nepotul poetului, Actorul Ion Focșă, Mihai Petrovici – ziarist, Cronica Română București)

apartținut rudelor și familiei poetului Panait Cerna.

Vasilica Rusu, strănepoata poetului, a fost custodele Casei memoriale vreme de 43 de ani, iar astăzi, ne povestește cu emoție „El îmi era unchi, cu toate că nu l-am apucat în viață și nu l-am cunoscut, i-am slujit casa vreo 43 de ani până am ieșit la pensie. Casa memorială funcționează din 1960, când fratele cel mic al poetului a donat casa statului pe timpul regiunii Dobrogea, cu condiția ca aceasta să devină muzeu. Prima dată s-au donat trei camere, când custode era bunicul meu, Costea Constantin Naum, (fratele cel mic de mamă al poetului), iar mai târziu, când am preluat eu, s-au donat și celelalte trei camere.”

Conform spuselor Vasilicăi Rusu, rudele care l-au prins în viață îl descriau ca fiind un băiat foarte silitor la școală. Prima persoană care i-a vorbit despre poet a fost bunicul său din partea tatălui, fratele cel mic al poetului Constantin Naum: „Când ne adunam seara, știți că pe vremuri părinții erau ocupați cu pământul, mergeau la câmp și ne lăsau la bunici, și bunicul ne spunea << să învățați, să luați exemplul de la Panait Cerna! Să ajungeți mari ca Panait Cerna, cum a ajuns el! >>... însă nu a urmat nimeni destinul poetului. Am avut un nepot, un verișor de-al meu, nepot al poetului, care a fost inginer și care scria poezie, dar a murit tot de tânăr, la numai 50 de ani. ” mai adaugă Vasilica Rusu.

Despre copilăria poetului, Vasilica Rusu ne dezvăluie următoarele:

„Mama a fost îndrumată de directorul școlii să-l dea la liceu la Brăila, unde liceul poartă numele poetului. La liceu, la Brăila, poetul a fost înscris în Societatea Avântul, Avânteni de Pretutindenii, cei care au pus și placa memorială pe casă.

Plecând la București, Titu Maiorescu l-a susținut foarte mult să ajungă profesor universitar. A dat la două facultăți: Matematică și Fizică și Filologie și a reușit la amândouă. Dar sărăcia părinților l-a determinat să renunțe la matematică și fizică și a rămas doar la Facultatea

de Filologie. Și-a terminat studiile în București, apoi Titu Maiorescu l-a trimis în Germania, la Leipzig, să-și facă studiile de doctorat, unde a studiat 8 ani de zile. În același timp, dădea lecții, pregătind pe cei doi copii ai lui Caragiale (fata și băiatul). Dar și altor copii.

Era foarte ager. Când venea acasă în vacanță mama voia să stea mai mult cu ea, era odorul ei, fiind primul născut. Și tatăl adoptiv l-a iubit, pentru că tatăl lui bun murise când mama era însărcinată în 3 luni cu poetul. După moartea tatălui, mama se recăsătorește, intră în familia Costea, iar tatăl adoptiv nu a făcut diferența între copii. Se ducea cu el, îl ducea cu căruța cu caii la Brăila la liceu, se ducea îl aștepta, îl lua de la Smârdan înapoi, se ducea la ședințe tot cu caii. Chiar și la București a plecat odată până la Tândărei cu căruța, iar de acolo s-a suit în tren plecând mai departe. Era un băiat care învăța foarte bine. Titu Maiorescu i-a făcut și o bursă de merit, din care trimitea și acasă câte 10 lei uneia dintre surori, care până să plece el în Germania mergea cu el și deretica, așa se spunea înainte, făcea curățenie acolo unde stătea el în chirie, întregii familii, în schimbul banilor pe care trebuia să-i dea pentru chirie.

Venind vara acasă, mama voia să-l țină mai aproape să povestească, însă el pleca la pădure unde aveau părinții pământ. O dată, de două ori, de trei ori, până la urmă mama l-a întrebat: <<unde pleci? Pleci dimineața și mai vîi seara?>> El i-a spus că se duce să se întâlnească cu iubita. La câteva săptămâni mama îi spune: <<Măi Panait, ești încă tânăr, mamă, stai să-ți termini studiile și apoi vei avea timp și de iubită. Dar

Diplomă pentru teza de doctorat „Lirica de idei”.
Își ia doctoratul cu magna cum laude

Frații poetului, Constantin și Tudor Costea

adu-o să o cunosc și eu.” Atunci el scoate un caiet din buzunar și i-l dă mamei. Aceasta deschide și citește spunând: <<Eu ți-am zis să-mi aduci iubita nu....>> << Păi asta este iubita mea!>> replică poetul, cu referire la poezie. Poezia era iubita lui! Nu a fost căsătorit, urma să se căsătorească. A scris și o poezie intitulată „Logodna”, pe care i-a dedicat-o iubitei sale, însă moartea l-a luat prea devreme dintre noi, la numai 32 de ani.” Mai spune Vasilica Rusu

O încearcă un sentiment de mândrie de fiecare dată când vin oameni din diverse părți ale țării care încă se interesează de poet și care o interviează în legătură cu acesta.

„Mă mândresc că sunt strănepoata poetului și îmi face bine să particip la interviuri și să vorbesc despre unchiul meu”

Totodată, ne dezvăluie că au mai fost profesori

poezie originală. Citește, traduce și scrie mult și reușește să publice în revistele și gazetele epocii înainte de a absolvi liceul.

Din păcate, în 1905 are primele simptome de tuberculoză și este internat la sanatoriul din Sinaia. Sigur că se va vindeca definitiv, își continuă activitatea, scriind și citind, iar în cele din urmă susține în 1906 examenul de licență. Deși un an mai târziu se va fi afla în Germania la studii, nu renunță la scris, și chiar de la distanță trimite scrierile sale revistelor, în special publicației „Convorbiri literare”. Are proiecte la Berlin, un studiu despre Faust, învățarea limbii engleze și mai mult, reușește să obțină o bursă.

Întâiul volum de poezii este publicat în 1910, fiind deja un reputat scriitor. Volumul a fost publicat la editura „Minerva” și a fost primit cu entuziasm de Nicolae Iorga. În același an își

care au avut ca subiect de cercetare poezia aparte a poetul Panait Cerna. Își amintește de o profesoară din Galați, pe care doamna Vasilica Rusu a primit-o cu brațele deschise, punându-i la dispoziție toate materialele la care dânsa are acces în calitate de custode. „Și în ziua de azi îmi mulțumește că a reușit și mă bucur pentru dânsa!”

Panait Cerna s-a bucurat de aprecierea unor critici importanți, fiind un autor cu influență, mereu prezent în revistele literare din perioada în care a trăit. Debutul literar a avut loc pe 25 august 1897, în revista lui George Coșbuc, intitulată „Foaia interesantă”, când poetul publică poezia „Trecut” fiind totodată întâia dată când semna cu numele Panait Cerna. Mai târziu, la doar un an distanță, i se publică și prima sa

pregătește și teza de doctorat, "Lirica de idei", transferându-se la Universitatea din Leipzig. Este premiat pentru volumul său de debut intitulat *Poezii*, de către Academia Română, cu prestigioasa distincție „Adamachi”.

În cele din urmă, poetul își susține teza de doctorat, însă eforturile și munca epuizantă își spun cuvântul, iar boala de plămâni re apare. Suferă de pneumonie și moare pe 26 martie, la Leipzig, unde va fi înmormântat.

„...Dar când venea data la care s-a născut sau data la care a murit poetul, noi mereu făceam împreună cu părintele din sat comemorări. Anul trecut a fost foarte frumos. Au venit de la Tulcea, de la Constanța, au fost toți scriitorii care l-au cunoscut: Dumitru Bobină (care ca subiect de cercetare științifică l-a avut chiar pe poet), scriitor

tot din Cerna, (care ulterior și-a luat numele „Cerna”, după comună.) A fost foarte frumos. Se comemorează în fiecare an atât nașterea cât și moartea poetului. Anul acesta, întrucât casa memorială este în reparații, comemorarea va avea loc la Biblioteca Județeană „Panait Cerna” Tulcea.”

Doamna Rusu Vasilica este de loc din Cerna. Așa că am fost curioși ce își amintește în legătură cu obiceiurile și tradițiile care se țineau când dânsa era fată. Unul dintre aceste obiceiuri pe care le evocă cu nostalgie era „hora satului”, despre care mărturisește:

„La hora satului ieșea lumea la horă și abia apoi era balul. Însă acum au dispărut și hora și balul. Tineretul se cunoștea și după un timp făceau logodnă și după doi ani sau trei ani făceau și nuntă.”

Pe timp de secetă, „când vede că nu plouă, părintele ia lumea din sat, merge pe un deal și acolo citește ca să dea Dumnezeu ploaia și să mai ude grânele. În rest, alte tradiții nu prea sunt

pe la noi pentru că în anii 40 a fost schimbul de populație. Au plecat bulgarii și au venit aromânii, iar obiceiurile s-au pierdut. Pe timpul bulgarilor, erau alte obiceiuri, din spusele părinților, noi eram mici.”

Cerna se poate mândri și cu un ansamblu de dansuri. „Acum câțiva ani, o fostă bibliotecară (pensionară acum), Dumitru Mitica, a înființat un grup de dansuri aromân „ALTONA”, cu care vreme de 15 ani, mergea și susțineau diverse reprezentații. Uneori mergeau și făceau deschiderea la nunți sau botezuri. După ieșirea ei la pensie a venit pandemia și a fost mai greu să se organizeze spectacole.”

Deși retrasă din activitatea de custode pe care a slujit-o cu sfințenie peste patru decenii, cu o disponibilitate de neconținut, cu emoție în glas, și mai ales cu multă duioșie, doamna Vasilica Rusu ne-a dezvăluit, umblând prin cămara sufletului, cele mai de preț amintiri pe care le face cunoscute tuturor celor care au dorința de a afla viața celui ce a fost Panait Cerna.

Memoria lumii

Divinul Dante

Margareta DONOS, Geneva

În 2021 și pe parcursul unui întreg an în foarte multe țări din lume au fost organizate evenimente culturale și diverse expoziții pentru a marca șapte secole de la moartea, la 14 septembrie 1321, a lui Dante Alighieri. În acest caz comemorarea lui Dante Alighieri la data dispariției sale reprezintă un aspect istoric important, deoarece nici ziua și nici luna nașterii scriitorului nu sunt cunoscute. Se presupune că s-a născut în primăvara anului 1265. În Confederația Elvețiană, Fundația Bodmer din Geneva – o adevărată vistierie/trezorieră a manuscrisului – și-a propus să prezinte o expoziție intitulată «Fabrica lui Dante» care completează parcursul autorului, precum și pe cel al cunoscutei sale capodopere.

Elvețianul Martin Bodmer, pasionat de istoria scrisului și a manuscriselor, a instalat bogata și

rara sa colecție de manuscrise într-un muzeu – Fundația Bodmer. Coloana vertebrală a colecției a fost concepută pe cinci axe, adică cinci surse de lumină care formează o stea cu cinci colțuri: Homer - pentru a reprezenta antichitatea clasică, Biblia - pentru cele trei religii, urmate de opera lui Shakespeare, Goethe și Dante. În anul 2015 UNESCO a clasat Fundația Bodmer în categoria monumentelor «Memoria lumii».

«Fabrica lui Dante» celebrează opera celui „pe care-l cităm fără a-l cunoaște, pe care-l cunoaștem fără să-l fi citit și care a trăit în epoca medievală când «Pământul încă nu era rotund», vorba unui critic. Dante Alighieri – mare poet, dar și om politic cu idei foarte clare, a fost forțat să ia drumul exilului, după ce i s-a retras dreptul de sejour în provincia natală Florența.

Se va face cunoscut, dar și detestat, pentru că a fost primul scriitor medieval care utilizează o altă limbă decât cea latină – gest puțin apreciat de clasa dominantă, scriind *Divina Commedia* în limba florentină ori toscană – un dialect din Italia epocii. *Divina Commedia* este expunerea în versuri a celor trei etape ale drumului «de dincolo» – purgatoriu haotic, infernul teribil și minunatul paradis. Diversitatea vocabularului utilizat probează cunoștințele ample ale autorului despre animale și natură, despre complexitatea ființei umane. Expoziția de la Fundația Bodmer evidențiază lecturile autorului, limba și influența operei asupra generațiilor de scriitori, filosofi și personalități marcante din ultimele șapte secole, cine și în ce condiții avea acces la textele scrise.

Este interesant, dar și surprinzător de constatat, că în expoziția dată nu găsim niciun obiect care să fi aparținut scriitorului, ori să fi fost atins de mâinile lui. Nu găsim nici chiar manuscrisul *Divinei Commedia* semnat de Alighieri. Admirăm în schimb cele 24 ediții rare ale *Divinei Commedia* caligrafiate cu răbdare, ilustrate de cei mai mari pictori, păstrate cu sfințenie și expuse cu multă grijă. Cel mai important obiect prezentat de Fundația Bodmer – raritatea rarității – este singurul și binecunoscutul portret al lui Dante Alighieri. Portretul a fost pictat cu mult după moartea scriitorului, în 1495, și deocamdată nu sunt cunoscute explicațiile privitoare la imaginile care au servit la realizarea lui. Știm doar că Sandro Botticelli a lucrat zece ani pentru a ilustra cele 100 cânturi ale poemului. Tabloul este proprietatea Fundației Bodmer și se pare că noi, muritorii de rând, nici nu ne putem imagina mijloacele și tehnologiile de protejare a acestei comori.

Expoziția de la Geneva este cea mai mare, după cele organizate în Italia: la Florența, unde s-a născut, ori la Ravena, unde a murit autorul izgonit, fiind și una extrem de importantă ținând cont de faptul că marea majoritate a textelor,

1500. Portret realizat de Dante Alighieri

cărților și manuscriselor sunt proprietatea muzeului și sunt expuse pentru prima dată publicului.

Fabrica lui Dante croiește drumul prin șapte secole de publicații influente și analize ale capodoperei literaturii italiene și a extraordinarului ei impact asupra umanității. Parcursul instructiv și clar ne permite să înțelegem că nimic nu s-a schimbat pentru ființa umană în cotidianul vieții, «Commedia» fiind cu adevărat divină, iar Dante Alighieri apare ba în rolul de poet exilat, ba în cel al fondatorului limbii italiene contemporane, ba singurul care a înțeles filosofia Evului Mediu și chiar cel care a pus bazele literaturii europene. Altfel spus, și el o divinitate.

Foto: Andrei GHEORGHE

Adunate din presa vremii câteva crâmpeie despre sărbătoarea Sfințelor Paști la Constanța

1902. În scrierile lui Petru Vulcan, marele jurnalist dobrogean, se găsește portretul lui Badea Cârțan, acel globe-trotter ardelean supranumit „apostolul românismului”, care venea la el, la Constanța, în fiecare an de Paști.

„Vizitele regulate ale lui Badea Gh. Cârțan la mine, în Constanța, încep din anul 1902. În fiecare zi de Paște, începând din anul amintit, era musafirul meu. Se știe obiceiul la creștini care în noaptea Învierii asistă la Înviere la Catedrale, în biserici începând cu ora 11 din noapte până la 3-4 după miezul nopții. Astfel că, întorcându-se cu paștele acasă, după ciocnirea ouălor roșii și închinarea unui pahar de vin, la o masă încărcată cu cozonaci, membrii oricărei familii se odihnesc până la orele 10-11 din zi.

Astfel Badea Cârțan mă nimerea totdeauna în așternut când apărea în pragul ușii casei mele, dar el nu se supăra de asta, se așeza pe pragul lat al ușii de la intrare și aștepta acolo 2-3 ceasuri, până mă trezeam și veneam să-i întind prietenește mâna pentru „Hristos a înviat!” și să ne urăm reciproc ani mulți și fericiți. Dar el nu pierdea vremea acolo degeaba căci copiii, trezindu-se cu noaptea în cap spre a mai trage în vânt câteva pocnituri de pistol, se împrieteniseră

cu Badea al lor și știind pentru ce venea Cârțan la noi, umplea traista lui lungă cu tot felul de cărți didactice pe care le studiaseră ei în anii ce trecuseră. După ce ne sculam noi, cei mari, îl cinsteam cu cafea cu lapte, cozonaci și ouă roșii, însă tot acolo, pe pragul lat al ușii de la intrare, nevrând el să vie sus cu nici un chip, să nu ne facă supărare. După aceea îi aduceam provizia de cărți și reviste pe care i le pregăteam în cursul anului. Toate numerele revistelor ce veneau în schimb la revista Ovidiu fondată de mine în Constanța, iar el le încărcă în saci și le lua să le răspândească în bibliotecile fondate de el.”

1936. Cel mai mare praznic al creștinismului, Învierea Domnului, era serbat cu mare fast în Dobrogea. Salutul pascal adresat de episcopul Gherontie era anunțat prin tragerea a 21 de salve de tun, iar slujba Învierii a fost precedată de onorul militar dat de o gardă de onoare, muzică și drapel. Redactorii ziarului *Dobrogea Jună* au descris evenimentul până în cel mai mic detaliu. Eticheta cerea ca personalitățile civile să poarte „frak, cravată albă și mănuși albe, decorațiuni; Mari Cruci cu cordon”, iar militarii „ținuta de ceremonie”.

Foto: Mihaela ENACHE

Foto: A.L.

Sărbători fericite!